

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА
БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМЕНІ С.З. ГЖИЦЬКОГО
Факультет землевпорядкування та інфраструктурного розвитку
Кафедра туризму, рекреації та краєзнавства

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Ступінь вищої освіти Магістр

на тему:

**«ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В
КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА
ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ»**

Виконав: здобувач вищої освіти

2 курсу, групи Тур-61

спеціальності 242 Туризм і рекреація
(шифр і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми

Туризм і рекреація

Осіюк Андрій Петрович

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник _____

(наук. ступінь, вчене звання, ім'я та прізвище)

Рецензент: _____

(ім'я та прізвище)

ЛЬВІВ 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького
Факультет землепорядкування та інфраструктурного розвитку
Ступінь вищої освіти Магістр
Галузь знань 24 Сфера обслуговування
(шифр і назва)
Спеціальність 242 Туризм і рекреація
(шифр і назва)
Освітньо-професійна програма Туризм і рекреація
(назва ОП)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. завідувача кафедри туризму,
рекреації та краєзнавства
(назва кафедри)

(підпис)

(ім'я, та прізвище)

“ ” _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачці вищої освіти

Осіюк Андрій Петрович

(Прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи «Перспективи розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення»

Керівник роботи _____
(ім'я та прізвище, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом ЛНУВМБ ім. С.З. Гжицького від «10» жовтня 2025 р. №1291-4

2. Строк подання здобувачем роботи 12 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: Закони України та Постанови Кабінету Міністрів України, дані Державної служби статистики України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців, Інтернет ресурси та інші інформаційні дані

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕНЬ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

1.1. Сутність, структура та еволюція понять «сільський туризм», «зелений туризм», «агротуризм»

1.2. Нормативно-правове забезпечення, основні моделі й підходи до розвитку сільського туризму в Україні

1.3. Роль сільського туризму у соціально-економічному розвитку туристичних дестинацій

1.4. Методологія наукових досліджень сільського туризму

РОЗДІЛ 2. РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

2.1. Аналіз природно-рекреаційного, культурного та інфраструктурного потенціалу Карпатського регіону

2.2. Оцінка попиту, мотиваційні фактори туристів та інтенсивність розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні

2.3 Ключові проблеми та бар'єри розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні України

2.4. Екологічні аспекти організації діяльності та розвитку сільського туризму

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

3.1. Стратегічні підходи до підвищення конкурентоспроможності сільського туризму та розвиток туристичних продуктів

3.2. Інноваційні екологічні напрямки розвитку сільського туризму в контексті регіональних програм сталого розвитку

3.3. Перспективи розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні

5. Перелік графічного матеріалу: рисунки, таблиці, схеми

6.Консультанти розділів роботи

Розділ	Ім'я, прізвище та посада консультанта	Підпис, дата		Відмітка про виконання
		завдання видав	завдання прийняв	
Стан охорони навколишнього середовища				

7. Дата видачі завдання «13» жовтня 2025 р.
КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка про виконання
1.	Отримання завдання для написання кваліфікаційної роботи	13.10.2025	
2.	Розробка плану кваліфікаційної роботи, ознайомлення з літературними джерелами за темою, збір практичних матеріалів	до 20.10.2025	
3.	Написання вступу і I розділу	до 03.11.2025	
4.	Написання II розділу	до 17.11.2025	
5.	Написання III розділу	до 01.12.2025	
6.	Написання висновків	до 05.12.2025	
7.	Оформлення кваліфікаційної роботи і подання науковому керівнику для написання відгуку	до 10.12.2025	
8.	Перевірка тексту кваліфікаційної роботи на унікальність. Скерування на зовнішню рецензію	до 12.12.2025	
9.	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедру	до 15.12.2025	
10.	Захист кваліфікаційної роботи перед Екзаменаційною комісією	22.12.2025	

Здобувачка вищої освіти _____
(підпис)

Андрій ОСІЮК
(ім'я та прізвище)

Керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис)

(ім'я та прізвище)

Кваліфікаційна робота: 85 сторінок текстової частини, 1рисунок, 11 таблиць, 52 літературних джерел.

Осіюк А. П. «Перспективи розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення». Кваліфікаційна робота за спеціальністю 242 Туризм і рекреація. Львів: ЛНУВМБ ім. С.З. Гжицького, 2025. 85 с.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретико-методологічні засади розвитку сільського туризму в Україні. Розкрито сутність, структуру та еволюцію понять «сільський туризм», «зелений туризм» і «агротуризм», визначено їх роль у соціально-економічному розвитку сільських територій. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення, основні моделі та підходи до розвитку сільського туризму, а також методологію наукових досліджень у цій сфері.

У роботі здійснено аналіз сучасного стану сільського туризму в Карпатському регіоні, оцінено його природно-рекреаційний, культурний та інфраструктурний потенціал. Досліджено попит на туристичні послуги, мотиваційні фактори туристів, інтенсивність розвитку сільського туризму, а також виявлено ключові проблеми та бар'єри його розвитку.

Обґрунтовано перспективи розвитку та напрями удосконалення якості сільського туризму в Карпатському регіоні. Запропоновано стратегічні підходи до підвищення конкурентоспроможності туристичних продуктів, визначено інноваційні екологічні напрями розвитку сільського туризму та окреслено перспективи його подальшого розвитку з урахуванням принципів сталого розвитку.

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі «Перспективи розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення» розглянуто теоретико-методологічні основи дослідження сільського туризму в Україні. Розкрито сутність, структуру та еволюцію понять «сільський туризм», «зелений туризм» і «агротуризм», проаналізовано нормативно-правове забезпечення, основні моделі й підходи до розвитку сільського туризму, а також визначено його роль у соціально-економічному розвитку туристичних дестинацій. У роботі здійснено комплексний аналіз природно-рекреаційного, культурного та інфраструктурного потенціалу Карпатського регіону, оцінено попит і мотиваційні фактори туристів, інтенсивність розвитку сільського туризму, а також виявлено ключові проблеми та екологічні аспекти його організації. На основі проведеного дослідження обґрунтовано перспективи розвитку та напрями удосконалення якості сільського туризму в Карпатському регіоні з урахуванням стратегічних підходів до підвищення конкурентоспроможності, інноваційних екологічних напрямів і принципів сталого розвитку.

Ключові слова: сільський туризм, зелений туризм, агротуризм, Карпатський регіон, туристичний потенціал, екологічні аспекти, сталий розвиток.

ANNOTATION

The diploma thesis “Prospects for the Development of Rural Tourism in the Carpathian Region: Current State, Problems and Ways to Address Them” examines the theoretical and methodological foundations of rural tourism in Ukraine. The study clarifies the essence, structure, and evolution of the concepts of rural, green, and agritourism, analyzes the regulatory framework and key models of rural tourism development, and determines its role in the socio-economic development of tourist destinations. The research provides a comprehensive analysis of the natural, recreational, cultural, and infrastructural potential of the Carpathian region, assesses tourist demand, motivational factors, and the intensity of rural tourism development, and identifies key problems and environmental aspects of its organization. Based on the findings, perspectives (corrected) promising directions for improving the quality and competitiveness of rural tourism are substantiated, with an emphasis on strategic approaches, innovative ecological practices, and sustainable development principles.

Keywords: rural tourism, green tourism, agritourism, Carpathian region, tourism potential, environmental aspects, sustainable development.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕНЬ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	9
1.1. Сутність, структура та еволюція понять «сільський туризм», «зелений туризм», «агротуризм»	9
1.2. Нормативно-правове забезпечення, основні моделі й підходи до розвитку сільського туризму в Україні	16
1.3. Роль сільського туризму у соціально-економічному розвитку туристичних дестинацій	23
1.4. Методологія наукових досліджень сільського туризму	30
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ	35
2.1. Аналіз природно-рекреаційного, культурного та інфраструктурного потенціалу Карпатського регіону	35
2.2. Оцінка попиту, мотиваційні фактори туристів та інтенсивність розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні	43
2.3. Ключові проблеми та бар'єри розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні України	52
2.4. Екологічні аспекти організації діяльності та розвитку сільського туризму	58
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ	62
3.1. Стратегічні підходи до підвищення конкурентоспроможності сільського туризму та розвиток туристичних продуктів	62
3.2. Інноваційні екологічні напрямки розвитку сільського туризму в контексті регіональних програм сталого розвитку	68
3.3. Перспективи розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні	74
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сільський туризм у сучасних умовах становить одну з найбільш перспективних форм рекреаційної діяльності, що поєднує економічні, соціальні та екологічні аспекти розвитку територій. Його зростання зумовлене підвищенням інтересу населення до екологічно чистих територій, автентичної культури та гармонійної взаємодії з природним середовищем. В умовах глобальних трансформацій, економічної нестабільності та зростаючої потреби в сталому використанні ресурсів сільський туризм виступає важливим механізмом соціально-економічного відродження сільських громад, сприяючи створенню робочих місць, диверсифікації доходів та зміцненню локальної ідентичності.

Карпатський регіон України вирізняється унікальним поєднанням природних, етнокультурних та інфраструктурних ресурсів, що формують високий потенціал для розвитку різноманітних форм сільського туризму — зеленого, агротуризму, етнотуризму та екоорієнтованих рекреаційних практик. Проте, попри значні конкурентні переваги, розвиток сільського туризму в Карпатах характеризується нерівномірністю, наявністю низки організаційних, економічних та екологічних бар'єрів, які потребують комплексного аналізу та системного вирішення. Актуальність дослідження підсилюється необхідністю адаптації туристичної галузі до сучасних викликів, пов'язаних із воєнним станом, змінами туристичних потоків, зростанням ролі безпеки, екологічної відповідальності та конкурентоспроможності регіонів.

У зв'язку з цим особливого значення набуває теоретико-методологічне обґрунтування перспектив розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні, оцінка його сучасного стану, визначення ключових проблем та формування практичних напрямів їх вирішення, що і зумовлює наукову актуальність даної роботи.

Мета дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є комплексне дослідження сучасного стану, проблем та перспектив розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні та обґрунтування стратегічних напрямів його удосконалення на засадах сталого розвитку.

Об’єкт дослідження. Сільський туризм як соціально-економічне та просторове явище, що функціонує в умовах Карпатського регіону.

Предмет дослідження. Теоретичні, організаційні, економічні, екологічні та інноваційні засади розвитку сільського туризму, а також фактори, які визначають його сучасний стан, проблеми та перспективи у Карпатському регіоні.

Для досягнення поставленої мети у роботі передбачено виконання таких основних завдань:

- узагальнити теоретичні підходи до трактування сутності та структури понять «сільський туризм», «зелений туризм», «агротуризм»;
- дослідити нормативно-правову базу та існуючі моделі розвитку сільського туризму в Україні;
- оцінити роль сільського туризму в соціально-економічному розвитку територіальних громад;
- проаналізувати природно-рекреаційний, культурний та інфраструктурний потенціал Карпатського регіону;
- охарактеризувати попит, мотиваційні чинники туристів та інтенсивність розвитку сільського туризму в регіоні;
- визначити бар’єри і проблеми розвитку сільського туризму в Карпатах;
- проаналізувати екологічні аспекти організації туристичної діяльності у гірських умовах;
- сформулювати стратегічні підходи та інноваційні напрями підвищення конкурентоспроможності сільського туризму;
- обґрунтувати перспективи розвитку сільського туризму та можливі шляхи удосконалення його якості в Карпатському регіоні.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕНЬ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

1.1. Сутність, структура та еволюція понять «сільський туризм», «зелений туризм», «агротуризм»

Поняття сільського туризму сформувалося як результат глибоких соціально-економічних трансформацій, що супроводжували розвиток урбанізованого та індустріального суспільства. Зростання темпу життя у містах, погіршення екологічних умов, відчуження мешканців великих урбаністичних центрів від традиційних способів ведення господарства і природного середовища спричинили появу стійкого попиту на відпочинок у сільських місцевостях. У науковому дискурсі сільський туризм розглядають як складну форму туристичної діяльності, що ґрунтується на використанні природних, історико-культурних, соціально-побутових і господарських ресурсів сільської території для задоволення потреб рекреації, відновлення здоров'я, пізнання традицій і здійснення культурного обміну. Його сутність охоплює не лише організацію відпочинку у сільських громадах, але й створення умов для сталого розвитку територій шляхом диверсифікації економічної діяльності, підвищення зайнятості населення та збереження автентичної культурної спадщини.

Структура сільського туризму має системний характер і включає взаємодію природних та соціально-культурних чинників, туристичної інфраструктури, організаційних механізмів та економічних відносин. Центральним елементом є сільська територія як середовище функціонування рекреаційного продукту: її ландшафтні, кліматичні, екологічні та етнокультурні особливості визначають унікальність туристичної пропозиції [2].

Соціокультурні ресурси – традиції, ремесла, гастрономія, локальна ідентичність – формують автентичність, що приваблює туристів. Інфраструктурна складова включає сільські садиби, ферми, транспортну доступність, інформаційні

та сервісні послуги, які забезпечують комфортність перебування. Організаційна структура охоплює взаємодію місцевих органів влади, власників садиб, громадських організацій, туристичних операторів та об'єднань, що сприяють стандартизації якості, маркетинговій підтримці та створенню конкурентоспроможного туристичного продукту. Економічна структура відображає процеси формування доданої вартості, зайнятості, фінансових потоків і мультиплікативного ефекту, що поширюється на агропромисловий сектор, сферу послуг та локальні виробництва.

Еволюція поняття сільського туризму проходила кілька ключових етапів. Перші форми відпочинку у сільській місцевості виникли у XIX – поч. XX століть як сезонні поїздки міщан до заміських садиб та фермерських господарств з метою оздоровлення і втечі від промислових центрів. На другому етапі, у 1970–1990-х роках, у країнах Західної Європи відбулося інституціональне оформлення галузі: створювалися професійні об'єднання, стандарти якості, сертифікація, державні програми підтримки фермерів, що надавали туристичні послуги. На сучасному етапі сільський туризм набув ознак сталого та інноваційного сектора, тісно інтегрованого з місцевим виробництвом, екологічними практиками, культурною спадщиною та цифровими технологіями. Нині він орієнтується на збереження природних ресурсів, підтримку традиційних ремесел, розвиток органічного виробництва, гастрономічного і подієвого туризму, що значно розширює його функціональне наповнення [1, 3].

Водночас у структурі сільського туризму виокремилися два споріднені, але самостійні поняття – «зелений туризм» і «агротуризм». Зелений туризм акцентує увагу на екологічній складовій туристичної діяльності. Науковці трактують його як форму відпочинку, що передбачає мінімальний вплив на довкілля, раціональне використання природних ресурсів, підтримку екологічної культури та заохочення туристів до відповідальної поведінки. Цей вид туризму орієнтується на природні ландшафти, екостежки, природоохоронні території, локальні природні феномени, а

також формує підґрунтя для розвитку екопросвіти та екоактивностей. Зелений туризм є важливим складником «зеленої економіки» та концепції сталого розвитку, оскільки сприяє збереженню біорізноманіття, скороченню антропогенного навантаження та підвищенню екологічної відповідальності громади.

Агротуризм натомість розглядається як вужча форма сільського туризму, яка безпосередньо пов'язана з фермерським господарством та аграрним виробництвом. Його сутність полягає у залученні туристів до спостереження або участі у сільськогосподарських процесах, ознайомленні з технологіями вирощування продукції, тваринництвом, переробкою, традиційною гастрономією. Агротуризм сприяє розвитку фермерських господарств, підтримує виробників органічної та локальної продукції, популяризує гастрономічні бренди територій, сприяє міжкультурній комунікації та формуванню доданої вартості на місцях. Цей напрям поєднує рекреацію, освіту, демонстрацію аграрних практик і популяризацію локальних продуктів, що робить його важливим елементом соціально-економічного розвитку сільських громад [5].

Попри взаємну спорідненість, ці три поняття мають різну функціональну спеціалізацію: сільський туризм охоплює загальну систему рекреаційної діяльності у сільських територіях; зелений туризм зосереджується на екологічних принципах і природоорієнтованому відпочинку; агротуризм пов'язаний із господарською діяльністю на фермах і знайомством туристів із виробництвом сільськогосподарської продукції. У сукупності ці поняття формують широкую концептуальну базу розвитку туристичної діяльності на сільських територіях і є ключовими для розуміння сучасних тенденцій сільського туризму в Карпатському регіоні та в Україні загалом.

Таким чином, усі три категорії є взаємопов'язаними, проте мають різні структурні й функціональні домінанти (Табл. 1.1.). Сільський туризм – найбільш широке поняття; зелений туризм – його екологічно орієнтована підмножина; агротуризм – форма, що безпосередньо пов'язана з аграрним виробництвом.

Таблиця 1.1. – Взаємозв’язок та відмінності між основними поняттями у сфері сільського туризму

Критерій	Сільський туризм	Зелений туризм	Агротуризм
Основний акцент	Відпочинок у сільському середовищі	Екологічна відповідальність та природоохоронна діяльність	Досвід та участь у фермерстві
Просторове охоплення	Сільська місцевість	Природні території, екологічні локації	Господарства, ферми
Головна цінність	Автентичність, традиції	Природа, екологія	Аграрне виробництво та продукти
Взаємодія з місцевою громадою	Висока	Дуже висока	Максимальна, оскільки діяльність відбувається у фермерських господарствах

Джерело: сформовано автором

Розмежування понять «сільський туризм», «зелений туризм» та «агротуризм» є ключовим для формування теоретико-методологічної бази розвитку туристичної діяльності на сільських територіях. Хоча ці категорії тісно взаємопов’язані та спираються на єдине просторове середовище — сільську місцевість, вони відображають різні концептуальні підходи та функціональні аспекти використання туристичного потенціалу. В основі відмінностей лежить акцент на різних складових: соціально-культурній, екологічній або господарській [4, 6].

Сільський туризм має найбільш широкий концептуальний зміст і охоплює комплекс рекреаційних, культурних, пізнавальних та гастрономічних практик, що реалізуються в межах сільських територій. Він фокусується на автентичності, традиційному укладі сільського життя, локальній культурі та можливості безпосередньої взаємодії з громадою. У цьому контексті сільський туризм виступає інтегрованою системою, де природні та культурні ресурси доповнюються соціальними практиками та гостинністю.

Зелений туризм, на відміну від сільського, має чіткішу екологічну орієнтацію. Його концепція базується на принципах сталого природокористування, мінімізації

негативного впливу на довкілля та формуванні екологічно відповідальної поведінки туристів. Основним змістом зеленого туризму є організація відпочинку у природних ландшафтах з дотриманням принципів охорони природи, розвитку екопросвіти та підтримки природоохоронних територій. Таким чином, ця концепція робить наголос передусім на природному компоненті та екологічній етиці.

Агротуризм вирізняється найвужчим функціональним трактуванням серед зазначених концепцій, оскільки його сутність зосереджена на ознайомленні з аграрною діяльністю, сільськогосподарським виробництвом і фермерським способом життя. Це форма туризму, де турист може брати участь у сільськогосподарських роботах, спостерігати за технологічними процесами, дегустувати локальну продукцію та взаємодіяти з господарськими об'єктами. Агротуризм, на відміну від зеленого туризму, не обмежується екологічною складовою, однак органічно поєднується з нею у випадках органічного сільського господарства, екофермерства та гастротуризму [9].

Порівняння трьох концепцій (Табл.1.2.) дає можливість виявити їхню системну взаємодоповнюваність, встановити межі застосування кожної з них та сформулювати чіткі орієнтири для планування туристичного продукту в Карпатському регіоні. В умовах зростання попиту на природоорієнтовані, автентичні та екологічні форми відпочинку інтеграція цих концепцій відкриває широкі можливості для інноваційного розвитку сільських громад та підвищення їх конкурентоспроможності.

Сільський туризм представлений як найбільш широка концепція, зорієнтована на використання природно-соціокультурного потенціалу сільської місцевості та збереження автентичних традицій. Зелений туризм виокремлюється своєю екологічною спрямованістю, орієнтацією на мінімізацію впливу на довкілля та розвиток екопросвіти. Агротуризм характеризується вужчою спеціалізацією, пов'язаною з демонстрацією та участю туристів у фермерській діяльності, що формує додану вартість локальної аграрної економіки.

Таблиця 1.2. – Порівняльна характеристика концепцій сільського, зеленого та агротуризму

Критерій порівняння	Сільський туризм	Зелений туризм	Агротуризм
Основна концептуальна ідея	Відпочинок у сільському середовищі з акцентом на культурі, традиціях та способі життя громади	Екологічно орієнтований відпочинок із мінімальним впливом на довкілля	Участь у фермерській діяльності та пізнання агровиробництва
Головний ресурс	Природно-соціокультурний комплекс сільської території	Природні екосистеми, ландшафти, заповідні зони	Фермерські господарства, аграрні угіддя, с/г техніка
Акцент діяльності	Автентичність, етнокультура, гостинність, традиційний побут	Екологія, збереження природи, екопросвіта	Сільське господарство, агротехнології, виробництво продуктів
Роль туриста	Пасивно-активна участь у культурних та рекреаційних практиках	Екологічно відповідний споживач, учасник екопросвітніх заходів	Активний учасник сільськогосподарської діяльності
Типові форми	Сільські садиби, етнографічні тури, гастрономічні маршрути	Екотури, походи, спостереження за природою, екооселі	Відвідування ферм, участь у жнивах, майстер-класи, дегустації
Цільова аудиторія	Туристи, що шукають автентичності, спокою та культурного середовища	Туристи, орієнтовані на природу, екологію та активний відпочинок	Туристи, зацікавлені у фермерстві, гастрономії та аграрній практиці
Очікувані результати для громади	Збереження культурної спадщини, зайнятість населення, розвиток локальної економіки	Формування екологічної культури, підтримка природоохоронних територій	Підтримка фермерства, промоція локальних продуктів, розвиток агробізнесу
Вплив на довкілля	Помірний, залежить від масштабу діяльності	Мінімальний, дотримання екостандартів	Може бути різним, залежно від с/г технологій та їх екологічності
Ступінь інтегрованості з “зеленою економікою”	Часткова	Висока	Від помірної до високої (особливо в органічному виробництві)

Джерело: сформовано автором

Таким чином, таблиця демонструє, що три концепції є взаємодоповнювальними, але відрізняються функціональним наповненням і ступенем інтеграції з природним, культурним та виробничим середовищем.

Виявлені відмінності дозволяють більш точно визначати напрями стратегічного розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні та формувати диференційовані туристичні продукти, орієнтовані на різні групи споживачів.

Сільський туризм відіграє важливу системоутворюючу роль у регіональному розвитку, оскільки поєднує економічні, соціальні, культурні та екологічні функції, що забезпечують комплексне підсилення соціально-економічної динаміки сільських територій. Його значення полягає насамперед у диверсифікації місцевої економіки, адже туристична діяльність створює додаткові джерела доходів для домогосподарств, стимулює розвиток малого підприємництва та збільшує зайнятість населення, особливо у віддалених або депресивних регіонах. Завдяки цьому сільський туризм знижує економічні ризики, пов'язані з сезонністю аграрного виробництва, та сприяє формуванню більш стійких локальних економічних систем [7, 8].

Соціальне значення сільського туризму проявляється у зміцненні людського потенціалу, активізації громад, розвитку інклюзивного середовища та підвищенні рівня соціальної згуртованості. Туристична діяльність стимулює міжкультурну взаємодію, сприяє передачі традицій і збереженню локальної ідентичності, що підсилює самодостатність і конкурентоспроможність сільських громад. Водночас розвиток туристичної інфраструктури покращує якість життя населення — модернізується дорожня мережа, комунікації, сфера послуг і соціальна інфраструктура.

Культурна функція сільського туризму полягає у збереженні й популяризації матеріальної та нематеріальної спадщини, включно з традиційними ремеслами, обрядовістю, гастрономією та народною творчістю. Туристичний попит сприяє відродженню локальних практик, які в умовах глобалізації переживали занепад, і трансформує їх у важливий елемент культурного капіталу регіону.

Екологічна функція полягає у підвищенні цінності природних ресурсів та стимулюванні відповідального природокористування. Сільський туризм заохочує

громади до збереження ландшафтів, біорізноманіття та впровадження екологічно дружніх технологій, що сприяє сталому управлінню територіями.

З огляду на це, сільський туризм виступає не лише сферою економічної діяльності, але й інструментом модернізації регіонів, посилення їхньої стійкості та формування конкурентних переваг на національному туристичному ринку. Його інтегральний вплив робить цю галузь ключовим чинником розвитку Карпатського регіону, де поєднання природно-ландшафтних ресурсів та культурної автентичності створює стратегічні можливості для сталого зростання.

1.2. Нормативно-правове забезпечення, основні моделі й підходи до розвитку сільського туризму в Україні

Розвиток сільського туризму в Україні спирається на комплекс нормативно-правових актів, які визначають правові засади організації туристичної діяльності, використання земельних ресурсів, підтримки малого підприємництва та охорони культурної спадщини. У межах сучасної регіональної політики сільський туризм розглядається як важливий інструмент соціально-економічного розвитку територій, що потребує чітких законодавчих механізмів регулювання та стимулювання. Базовим документом у цій сфері є Закон України «Про туризм», який встановлює загальні принципи функціонування туристичної галузі, визначає права та обов'язки суб'єктів туристичної діяльності, стандарти безпеки та організаційно-правові форми туристичних послуг. У контексті сільського туризму цей закон окреслює можливість надання гостьових послуг на сільських територіях, однак не містить спеціалізованих положень, що регламентують діяльність сільських садиб, що вказує на потребу у подальшому вдосконаленні правового поля.

Важливою складовою нормативної бази є Закон України «Про особисте селянське господарство», який дозволяє фізичним особам використовувати власне домоволодіння для надання послуг у сфері сільського туризму без необхідності реєстрації підприємницької діяльності за певних умов. Також значну роль відіграє

Земельний кодекс України, який визначає можливість використання земель сільськогосподарського призначення для рекреаційних і туристичних потреб, а також регламентує порядок зміни цільового призначення земельних ділянок. Закон України «Про охорону культурної спадщини» забезпечує збереження історико-культурних ресурсів, що є важливою складовою туристичного потенціалу сільських територій. Крім того, нормативно-правову основу доповнюють положення Податкового кодексу щодо оподаткування суб'єктів туристичної діяльності, а також законодавчі акти у сфері розвитку малого та середнього бізнесу, кооперації, місцевого самоврядування та децентралізації [10].

Стратегічну рамку розвитку галузі формує Державна стратегія розвитку туризму та курортів до 2030 року, у якій сільський та зелений туризм визначено пріоритетними напрямками із високим потенціалом створення нових робочих місць, збереження культурної спадщини та підтримки сталого землекористування. Регіональні та місцеві програми розвитку туризму, які реалізуються на рівні об'єднаних територіальних громад, містять заходи щодо розвитку інфраструктури, промоції туристичних продуктів та підтримки локальних виробників, що сприяє інтеграції сільського туризму в стратегії просторового розвитку громад.

У сукупності ці нормативні акти формують базу для сталого розвитку галузі, проте водночас засвідчують потребу у створенні спеціалізованого законодавства щодо сільського туризму, яке б системно регламентувало статус сільських садиб, порядок сертифікації, безпекові вимоги та механізми державної підтримки.

Таким чином, розвиток сільського туризму в Україні базується на багатовимірному нормативно-правовому полі, complemented різноманітним моделям і підходам, що забезпечують концептуальну завершеність та практичну спрямованість галузі. Це створює передумови для комплексного використання потенціалу сільських територій, формування конкурентних туристичних продуктів та підвищення соціально-економічної стійкості регіонів, зокрема Карпатського.

У науковій практиці виокремлюють кілька базових моделей розвитку сільського туризму, що формують концептуальне підґрунтя для регіонального планування. Ресурсно-орієнтована модель ґрунтується на використанні природного, ландшафтного, етнокультурного та гастрономічного потенціалу територій. Вона передбачає трансформацію унікальних локальних ресурсів у туристичний продукт, що особливо актуально для Карпатського регіону з його природною та культурною різноманітністю. Підприємницька модель акцентує увагу на підтримці малого та середнього бізнесу, формуванні фермерських господарств туристичного типу, розвитку приватної ініціативи та забезпеченні доступу до фінансових інструментів. За цією моделлю туристична діяльність виступає засобом диверсифікації доходів і зростання добробуту сільського населення [12, 13].

Надзвичайно перспективною є кластерна модель, що передбачає створення об'єднань суб'єктів туристичної діяльності — власників садиб, фермерів, закладів харчування, ремісників, органів влади, громадських організацій і маркетингових агентств. Кластери забезпечують синергію ресурсів, підвищують конкурентоспроможність регіону, сприяють координації дій та формуванню комплексного туристичного продукту. У європейській практиці така модель продемонструвала високу ефективність у регіонах із розвиненим природним та культурним потенціалом.

Зростає значення моделі сталого розвитку, яка інтегрує економічні, соціальні та екологічні пріоритети. Вона передбачає відповідальне природокористування, популяризацію органічного виробництва, зменшення екологічного навантаження, збереження біорізноманіття та залучення місцевого населення до прийняття рішень. Ця модель найбільш повно відповідає сучасним викликам та підходам ЄС, що визначають напрям розвитку сільського туризму як інструменту «зеленої» економіки.

Серед основних підходів до розвитку галузі в Україні виділяють інституційний, інноваційний, територіальний та соціокультурний. Інституційний

підхід орієнтується на формування ефективної регуляторної системи, удосконалення законодавства, створення інституцій підтримки суб'єктів сільського туризму та професійну підготовку кадрів. Інноваційний підхід передбачає впровадження цифрових платформ, онлайн-букінгу, брендування територій, маркетингових стратегій та розвитку нових туристичних продуктів, зокрема еко- та гастрономічних маршрутів. Територіальний підхід спрямований на інтеграцію сільського туризму у стратегії регіонального розвитку, розвиток інфраструктури та просторову організацію туристичних кластерів. Соціокультурний підхід акцентує увагу на збереженні автентичності, відродженні ремесел, формуванні культурної ідентичності та підвищенні участі громад у прийнятті рішень.

Сучасний розвиток сільського туризму в Україні базується на концептуальному різноманітті підходів, які визначають стратегію трансформації потенціалу сільських територій у конкурентоспроможний туристичний продукт (Табл.1.3.). Кожен із підходів відображає певну систему цінностей, управлінських рішень і механізмів організації галузі, що дозволяє формувати комплексні моделі розвитку залежно від просторових умов, ресурсної бази та соціально-економічних пріоритетів регіону [11, 14].

Ресурсно-орієнтований підхід виходить із передумови, що основою розвитку сільського туризму є унікальний природний, культурний, етнографічний та гастрономічний потенціал територій. Його ключове завдання полягає у виявленні, збереженні та раціональному використанні ресурсних компетенцій регіону. У Карпатському регіоні такий підхід є особливо актуальним, адже поєднання гірських ландшафтів, багатой культурно-історичної спадщини, ремесел і локальних продуктів створює широкі можливості для формування туристичних продуктів різної складності — від етнографічних маршрутів до еко-гастрономічних турів. Ресурсно-орієнтована модель сприяє диверсифікації туристичної пропозиції та підсилює конкурентоспроможність території завдяки використанню її автентичних особливостей.

Таблиця 1.3. – Характеристика основних підходів до розвитку
сільського туризму в Україні

Підхід	Сутність	Ключові елементи	Очікувані результати для регіону
Ресурсно-орієнтований	Використання природних, культурних, ландшафтних та етнографічних ресурсів як бази для туристичного продукту	Ідентифікація ресурсів, їх збереження, промоція локальної спадщини, розвиток тематичних маршрутів	Зростання туристичного потоку, підвищення привабливості території, збереження автентичності
Кластерний	Об'єднання суб'єктів туризму у мережеву взаємодію для створення комплексного продукту	Партнерство, інституційна координація, маркетинг, стандартизація, спільна інфраструктура	Підвищення конкурентоспроможності, синергія ресурсів, економічна стабільність громад
Інноваційний	Використання сучасних технологій та нових форматів туризму	Цифровізація, брендування, smart-рішення, онлайн-платформи, новітні туристичні продукти	Оптимізація управління, підвищення доступності, модернізація туристичного іміджу регіону
Сталий	Формування збалансованої моделі туризму з урахуванням екологічних та соціальних аспектів	Екопросвіта, органічне виробництво, екоінфраструктура, відповідальне природокористування	Збереження довкілля, стійкий розвиток громад, підвищення якості життя та екологічної культури

Джерело: сформовано автором

Кластерний підхід ґрунтується на інтеграції різних суб'єктів туристичної діяльності — фермерів, власників садиб, локальних виробників, органів влади, освітніх установ, транспортних операторів та маркетингових структур — у єдину мережеву систему. Кластер формує синергію ресурсів, забезпечує обмін знаннями та інноваціями, підвищує ефективність туристичного менеджменту. У рамках кластера туристичний продукт стає спільним результатом діяльності багатьох учасників, що дозволяє оптимізувати витрати, покращити якість послуг і забезпечити сталість регіонального розвитку. Європейська практика доводить, що кластери є ключовим інструментом сталого та конкурентного розвитку туризму в гірських і сільських регіонах.

Інноваційний підхід орієнтований на впровадження сучасних технологій та новітніх організаційних форм у розвиток сільського туризму. Це включає цифровізацію послуг (онлайн-букінг, e-marketing, мобільні додатки), використання smart-технологій для управління туристичними потоками, впровадження інноваційних форматів туризму (гастротури, wellness-тури, творчі резиденції, immersive-experience), розвиток брендингу територій і промоції локальних продуктів. Інноваційний підхід дозволяє адаптувати галузь до глобальної конкуренції, підвищує доступність туристичних послуг і формує сучасний імідж регіону як привабливого туристичного простору [16].

Сталий (sustainable) підхід відображає глобальні тенденції переходу до екологічно збалансованої та соціально відповідальної моделі ведення туристичної діяльності. Він передбачає раціональне природокористування, мінімізацію антропогенного навантаження на довкілля, використання принципів «зеленої економіки», розвиток органічного виробництва, екопросвіту та активне залучення місцевого населення до управління туристичними процесами. Сталий підхід є фундаментом для довгострокового розвитку сільського туризму, адже забезпечує збереження природного та культурного капіталу, формує високу якість середовища та зміцнює соціальну стійкість громад.

Зазначені підходи не є взаємовиключними — вони формують інтегровану систему бачення розвитку сільського туризму, що дозволяє поєднувати ресурсний потенціал, мережеву взаємодію, інноваційні рішення та принципи сталості. Така інтеграція є необхідною умовою для ефективного стратегічного планування туризму в Карпатському регіоні, де специфіка природно-культурного ландшафту створює широке поле для розвитку комплексних туристичних продуктів.

Концепція «зеленої економіки» є важливим напрямом сучасної світової політики сталого розвитку, спрямованої на гармонізацію економічної діяльності з природними екосистемами та зниженням антропогенного навантаження. Застосування принципів «зеленої економіки» у сільському туризмі має особливо

важливе значення, адже туристична діяльність у сільських регіонах ґрунтується на використанні природних ресурсів, ландшафтів, екологічних послуг та культурної спадщини. Це зумовлює необхідність впровадження моделей, які забезпечують економічну ефективність, екологічну безпеку та соціальну відповідальність громад.

Однією з фундаментальних моделей «зеленої економіки» є модель ресурсоефективності, яка передбачає раціональне використання природних ресурсів, мінімізацію відходів та впровадження енергоощадних технологій. У сільському туризмі це проявляється у використанні енергоефективних будівель (гібридних систем опалення, теплоізоляції), ощадливому водокористуванні, використанні біорозкладних матеріалів та оптимізації витрат енергії у туристичних садибах. Такий підхід знижує операційні витрати та формує позитивний імідж екологічно відповідального бізнесу [18].

Модель циркулярної економіки (замкнених циклів виробництва) акцентує увагу на відновленні ресурсів, повторному використанні матеріалів та зменшенні екологічного сліду. У сільському туризмі ця модель реалізується через локальне виробництво продуктів, утилізацію органічних відходів, компостування, повторне використання матеріалів у будівництві та декорі садиб, а також створення гастрономічних продуктів на основі локальних ресурсів. Така практика не лише зменшує екологічні ризики, але й сприяє розвитку місцевих виробників, інтегруючи їх у туристичний ланцюг доданої вартості.

Важливим напрямом є модель низьковуглецевого розвитку, що передбачає скорочення викидів CO₂ за рахунок використання альтернативних джерел енергії, екологічного транспорту та зелених технологій. У сільському туризмі ця модель реалізується через сонячні панелі, малі вітрові генератори, теплові насоси, створення мережі екомаршрутів, що передбачають пішохідні, вело- та кінні тури. Застосування цієї моделі підвищує екологічну стійкість туристичної діяльності та відповідає міжнародним вимогам щодо декарбонізації економіки.

Модель справедливого та інклюзивного розвитку, що належить до парадигми «зеленої економіки», забезпечує рівномірний розподіл економічних вигод між громадами, підтримку соціально вразливих груп та стимулювання розвитку локального підприємництва. У сільському туризмі вона проявляється у створенні кооперативів, рівноправній участі мешканців у управлінні туристичними об'єктами, розвитку жіночого та сімейного підприємництва, розширенні можливостей зайнятості для молоді. Це підсилює соціальний капітал громади та сприяє її сталому розвитку.

Не менш важливою є екосистемна модель, що базується на збереженні природного капіталу — лісів, водних ресурсів, біорізноманіття. У сільському туризмі ця модель застосовується через розвиток екостежок, організовані форми природоохоронного туризму, моніторинг стану екосистем, а також екопросвітні програми для туристів. Вона забезпечує збалансовану взаємодію між туристичною діяльністю та екологічними процесами, запобігаючи деградації природного середовища [17, 19].

Моделі «зеленої економіки» створюють концептуальне підґрунтя для впровадження практик відповідального туризму, здатного забезпечити одночасно економічний розвиток громад, збереження природного капіталу та формування екологічної культури суспільства. Їх інтеграція у стратегії розвитку сільського туризму в Україні, особливо в Карпатському регіоні, є необхідною умовою сталого управління територіями та підвищення конкурентоспроможності туристичних продуктів.

1.3. Роль сільського туризму у соціально-економічному розвитку туристичних дестинацій

Сільський туризм виступає однією з найбільш перспективних форм туристичної діяльності, здатних забезпечити стійкий соціально-економічний розвиток територій, особливо у регіонах із високим природним та культурно-

історичним потенціалом, але недостатнім рівнем індустріальної чи урбаністичної інфраструктури. Його функціональна роль виходить далеко за межі традиційного туристичного сектору, охоплюючи значну кількість суміжних галузей — від аграрного виробництва та ремесел до транспорту, соціальної інфраструктури та природоохоронної діяльності. Сільський туризм формує мультиплікативний ефект, що сприяє системному розвитку регіональних економік, активізації громади та збереженню культурних традицій.

Передусім сільський туризм є дієвим інструментом диверсифікації економіки туристичних дестинацій (Табл. 1.4.). Він створює додаткові джерела доходу для домогосподарств, які не можуть розраховувати лише на сільськогосподарську діяльність. Зростання кількості садиб, агротуристичних господарств, гастрономічних ініціатив, локальних виробників сувенірної продукції забезпечує розширення ринку праці та стимулює розвиток підприємництва. Економічний ефект виявляється не тільки у прямих доходах від проживання чи харчування туристів, але й у зростанні попиту на будівельні матеріали, транспортні послуги, органічні продукти, локальні ремесла та крафтові вироби.

Сільський туризм також виконує важливу соціальну функцію, сприяючи зміцненню людського потенціалу громад. Туристична активність стимулює розвиток місцевих кооперативів, підвищує зацікавленість молоді у працевлаштуванні в межах громади, формує нові професійні компетенції (менеджмент, маркетинг, готельно-ресторанна справа, екогідство). Активізація соціального життя та зростання комунікаційної взаємодії між туристами і мешканцями сприяє формуванню культурної відкритості, збереженню традицій та відродженню обрядовості, що раніше зазнавала занепаду [22].

У контексті розвитку туристичних дестинацій сільський туризм має значний культурний вплив. Він стимулює інтерес до місцевої нематеріальної спадщини, ремесел, фольклору, традиційної гастрономії, що сприяє їх відродженню та інституціоналізації. Численні етнографічні фестивалі, ярмарки, майстер-класи,

крафтові виробництва стають частиною туристичного продукту та водночас інструментом збереження автентичності території. Такий підхід формує унікальний імідж туристичної дестинації і підсилює її конкурентоспроможність на ринку.

Таблиця 1.4. – Функціональна роль сільського туризму у розвитку туристичних дестинацій

Функціональний аспект	Сутність впливу	Очікувані результати для дестинацій
Економічний	Створення нових джерел доходів, розвиток малого бізнесу, збільшення зайнятості	Зростання доходів домогосподарств, формування нових робочих місць, диверсифікація економіки
Соціальний	Активізація громади, розвиток навичок і професій, підвищення соціальної взаємодії	Зменшення міграції молоді, посилення соціальної згуртованості, розвиток людського капіталу
Культурний	Популяризація традицій, ремесел, гастрономії; відродження нематеріальної спадщини	Формування туристичного бренду, збереження автентичності, зростання культурної активності
Екологічний	Відповідальне природокористування, збереження ландшафтів і екосистем	Підвищення екологічної стійкості, поширення екотуризму, розвиток органічного виробництва
Інфраструктурний	Розвиток транспортної, комунальної та туристичної інфраструктури	Підвищення якості життя, привабливості території для туристів та інвесторів
Функціональний аспект	Сутність впливу	Очікувані результати для дестинацій

Джерело: сформовано автором

Екологічний аспект є не менш важливим: сільський туризм сприяє відповідальному природокористуванню, збереженню ландшафтів та біорізноманіття, підтримці екосистемних послуг. Запровадження екостежок, зелених маршрутів, органічних фермерств, локальних програм екопросвіти формує культуру екологічної відповідальності як серед туристів, так і серед місцевих жителів.

Сільський туризм виконує інфраструктурну функцію, стимулюючи покращення доріг, комунікацій, громадського транспорту, сфери гостинності та

рекреаційних об'єктів. Розвиток туристичних садиб часто супроводжується інвестиціями у благоустрій територій, водопостачання, енергозабезпечення, цифрову інфраструктуру. Це підвищує рівень життя місцевого населення та робить регіон більш привабливим не лише для туристів, але й для нових інвесторів.

Таким чином, сільський туризм є багатофункціональною системою, яка одночасно впливає на економічну, соціальну, культурну та екологічну підсистеми туристичної дестинації. Його розвиток у Карпатському регіоні та інших сільських територіях України має стратегічне значення для підвищення конкурентоспроможності регіонів та формування сталих туристичних моделей.

Сільський туризм відіграє значну роль у трансформації соціально-економічної структури сільських територій, оскільки формує нові можливості для зайнятості, підвищення рівня доходів населення та стабілізації демографічної ситуації. На відміну від традиційної аграрної діяльності, туристичний сектор характеризується вищим рівнем гнучкості, низьким порогом входження та можливістю реалізації підприємницьких ініціатив навіть у малих та віддалених громадах, що робить його одним із ключових факторів місцевого розвитку.

Сільський туризм створює нові робочі місця, які не прив'язані до сезонності аграрного виробництва та виходять за межі традиційних видів зайнятості. Розвиток туристичних садиб, аграрно-гастрономічних проєктів, сервісних послуг (харчування, транспорт, екскурсійне обслуговування), ремісництва та локального виробництва активізує попит на працю у сфері туризму та суміжних галузях. Це сприяє формуванню гібридних форм зайнятості, коли члени домогосподарств поєднують аграрну діяльність із туристичною, що підвищує економічну стійкість місцевих сімей. Важливо, що туристичний сектор залучає до роботи молодь, жінок та інших груп, які меншою мірою інтегровані в аграрний ринок праці.

Унаслідок зростання зайнятості збільшується рівень доходів населення, що формує мультиплікативний ефект у локальній економіці. Додаткові доходи від туристичної діяльності сприяють розвитку малого бізнесу, підвищенню купівельної

спроможності населення, інвестиціям у власні господарства, модернізації житлової та туристичної інфраструктури. Туристична активність також стимулює створення нових ринків збуту локальної продукції — сільськогосподарських товарів, ремісничих виробів, гастрономічних продуктів, що збільшує цінність локального виробництва. Таким чином, сільський туризм виступає каталізатором економічного пожвавлення, підвищуючи рівень матеріального добробуту населення та зменшуючи залежність громади від зовнішніх економічних чинників.

Одним із ключових ефектів сільського туризму є його здатність впливати на демографічні процеси — стримувати депопуляцію, внутрішню й зовнішню міграцію та сприяти поверненню населення у громади. У багатьох сільських територіях України спостерігається тривала тенденція до скорочення населення та старіння демографічної структури. Запровадження механізмів сільського туризму створює нові економічні стимули для молоді залишатися у громаді або повертатися після навчання. Розвиток сфери послуг, створення туристичних кластерів та інфраструктури сприяють укоріненню трудових ресурсів і формуванню стабільної соціальної структури території [20, 21].

Крім того, сільський туризм сприяє припливу нових мешканців, зокрема підприємців, творчих фахівців та сезонних працівників, які обирають сільські регіони як простір для реалізації власних проєктів, у тому числі пов'язаних із креативними та екологічними індустріями. Зміна демографічної динаміки позитивно впливає на розвиток соціальної інфраструктури — освітніх, медичних, культурних закладів — оскільки збільшується запит на послуги та підвищується обсяг місцевих бюджетів.

Важливо також підкреслити, що сільський туризм формує соціально-демографічну стабільність, адже в його основі лежить розвиток сімейного підприємництва. Туристичні садиби часто функціонують як родинні бізнеси, які включають декілька поколінь та стимулюють міжпоколінню взаємодію. Це зменшує ризики соціального розриву, підсилює зв'язок молодшого покоління з територією

та формує передумови для передачі традицій, ремесел і місцевих культурних практик.

Вплив сільського туризму на зайнятість, доходи та демографічні процеси має комплексний характер і стосується економічної, соціальної та культурної сфер. Він сприяє формуванню самодостатніх і життєздатних туристичних destinations, здатних забезпечувати стійкий розвиток у довгостроковій перспективі. Особливо важливою є роль сільського туризму для гірських і прикордонних регіонів, де економічна диференціація та демографічний спад є ключовими викликами.

Сільський туризм має виражену мультиплікативну дію, яка охоплює широкий спектр суміжних галузей, формуючи ефект економічного та соціокультурного «розширення» на території destinations. Мультиплікативність полягає у здатності туристичної діяльності генерувати додатковий попит на продукцію, послуги, матеріальні та нематеріальні активи, що створює нові галузеві зв'язки та підсилює економічну динаміку регіону. Для сільських територій, особливо таких як Карпатський регіон, ця функція є критично важливою, адже дозволяє перетворювати туристичний сектор на ключовий драйвер розвитку локальних економік [22].

Одним із найбільш виражених напрямів мультиплікативного впливу є взаємодія сільського туризму з агропромисловим комплексом (АПК). Туристи, які відвідують сільські території, створюють додатковий попит на фермерську продукцію, органічні продукти харчування, молочні та м'ясні вироби, ягоди, мед, трави та інші локальні ресурси. У результаті аграрні виробники отримують розширений ринок збуту, що стимулює розвиток дрібних і сімейних господарств, підвищує їхню економічну стійкість та сприяє диверсифікації виробничої діяльності. Фермери, орієнтовані на туристичний сегмент, починають запроваджувати нові формати – дегустації, демонстраційні ферми, майстер-класи з доїння чи збору урожаю, агростежки. Це сприяє зростанню вартості аграрного продукту не лише як товару, але й як частини автентичного туристичного досвіду.

Другою вагомою складовою мультиплікативного ефекту є вплив сільського туризму на розвиток ремесел та традиційних промислів. Туристи активно споживають вироби народних майстрів — кераміку, ткацтво, різьбу по дереву, гончарство, ліжникарство, вироби зі шкіри та металу. Зростання туристичного потоку стимулює ремісників до організації майстер-класів, створення творчих резиденцій, виробництва сувенірної продукції, що підвищує економічну цінність культурної спадщини. Такий процес не лише зміцнює фінансову базу ремісників, а й сприяє міжпоколінній передачі знань та популяризації культурних традицій. Сільський туризм перетворює ремесла на повноцінний сектор креативної економіки, інтегрований у туристичну інфраструктуру.

Особливе значення для мультиплікативного ефекту має розвиток гастрономічного сектору. Локальна кухня виступає одним із ключових мотивів подорожей у сільські регіони, а гастротуризм — однією з найбільш швидкозростаючих форм туризму. Туристи споживають локальні страви, виготовлені з продуктів місцевого походження, що стимулює фермерів, ресторації та крафтових виробників. Поширюються такі моделі гастрономічної взаємодії, як:

- фермерські ресторани («farm-to-table»),
- крафтові виробництва (сироварні, броварні, виробництво варення, хліба, трав'яних чаїв),
- фестивалі локальної кухні,
- гастрономічні маршрути та тури,
- майстер-класи з приготування традиційних страв [23, 24].

Це призводить до підвищення вартості локальних продуктів, створення нових робочих місць, зростання попиту на транспортні, логістичні, маркетингові та освітні послуги. Гастрономія стає не лише елементом туристичного досвіду, а й важливим інструментом територіального брендингу. Мультиплікативний ефект сільського туризму забезпечує:

- розширення ринку збуту сільськогосподарської продукції;

- формування нових видів зайнятості в аграрній, креативній і ресторанній сферах;
- підвищення доданої вартості локальних продуктів;
- зростання культурного капіталу через підтримку ремесел;
- посилення туристичної привабливості територій;
- інвестиційне пожвавлення у суміжних секторах;
- фінансову стабільність і самодостатність громад.

Таким чином, сільський туризм функціонує як системний каталізатор розвитку територій, забезпечуючи горизонтальне розширення економічних зв'язків та перетворюючи локальні ресурси на комплексний туристичний продукт із високою соціально-економічною віддачею.

1.4. Методологія наукових досліджень сільського туризму

Методологія наукових досліджень сільського туризму становить сукупність принципів, підходів, методів та інструментів, що забезпечують комплексне пізнання закономірностей розвитку цієї сфери як соціально-економічного, культурного та просторового феномену. Оскільки сільський туризм має міждисциплінарний характер і функціонує на перетині економіки, соціології, географії, культурології, екології та регіонального розвитку, його дослідження вимагає використання інтегративного методологічного апарату.

Насамперед базовим є системний підхід, який дозволяє розглядати сільський туризм як цілісну соціально-економічну систему, що включає туристичний продукт, суб'єктів надання послуг, туристів, локальні ресурси, інфраструктуру, інституційне середовище та зовнішні фактори впливу. Системний аналіз дозволяє виявити взаємозв'язки між елементами цієї системи, оцінити її стійкість, адаптивність та потенціал розвитку. Застосування системного підходу особливо важливе в контексті регіональних досліджень, де сільський туризм виступає як компонент комплексного просторового розвитку.

Важливою методологічною основою є територіальний (геопросторовий) підхід, який передбачає аналіз туристичних процесів з урахуванням природно-географічних чинників, ландшафтної структури, ресурсного потенціалу та просторової організації туристичних DESTINAЦІЙ. Він дає змогу оцінювати просторові відмінності в розвитку сільського туризму, виявляти туристичні кластери, визначати оптимальні зони рекреаційної активності та територіальної спеціалізації.

Кластерний підхід набуває дедалі більшого значення в дослідженнях, оскільки сільський туризм за своєю природою має мережевий характер і потребує взаємодії різних суб'єктів — фермерських господарств, приватних садиб, виробників крафтової продукції, місцевих органів влади, культурних установ і транспортних операторів. Кластерний аналіз дозволяє оцінити рівень інтеграції суб'єктів туристичної діяльності, визначити потенціал для формування туристичних кластерів та їх конкурентні переваги [25].

У межах сучасної наукової парадигми широко застосовується парадигма сталого розвитку, яка забезпечує методологічні орієнтири для оцінки екологічної, економічної та соціальної ефективності розвитку сільського туризму. Цей підхід передбачає довгострокову оцінку впливу туристичної діяльності на природні ресурси, соціальну інфраструктуру та культурний капітал, а також враховує баланс інтересів місцевої громади та бізнесу.

У методологічному дослідженні важливе значення має ресурсно-орієнтований підхід, що фокусується на виявленні та оцінці туристичних ресурсів території — природних, культурних, історичних, гастрономічних, інформаційних. Ресурсний аналіз дозволяє визначити туристичну привабливість регіону, потенціал для формування туристичних продуктів та напрямів спеціалізації DESTINAЦІЙ.

З метою аналізу соціально-економічного впливу сільського туризму широко використовується соціально-економічний підхід, що включає інструменти оцінки зайнятості, доходів населення, рівня підприємницької активності, соціального

капіталу громади, ефективності використання інфраструктури та зміни життєвих стандартів населення. Методологія дослідження сільського туризму передбачає використання різноманітних емпіричних методів:

- статистичний аналіз для оцінки динаміки туристичних потоків, кількості садиб, структури зайнятості, фінансових результатів;
- методи соціологічних досліджень (опитування, інтерв'ю, фокус-групи), що дозволяють вивчати мотивації туристів, поведінкові моделі, потреби місцевого населення та ефективність туристичних продуктів;
- маркетингові методи (SWOT-аналіз, PESTEL-аналіз, оцінка ринкового потенціалу), які застосовуються для формування стратегій розвитку;
- картографічні методи та GIS-технології, що дають змогу будувати карти туристичних ресурсів, визначати просторові залежності та прогнозувати розвиток територій;
- методи економічного моделювання (мультиплікативні моделі, факторний аналіз, регресійні моделі) для оцінки економічної віддачі та прогнозування впливу туризму на місцеві економіки.

Суттєву роль відіграє порівняльний аналіз, який дозволяє зіставляти практики розвитку сільського туризму в різних регіонах України та за кордоном, виявляти універсальні закономірності та адаптувати успішні моделі до локальних умов.

У межах наукової методології особливе місце займає інституційний підхід, оскільки нормативно-правове, організаційне та управлінське середовище визначає можливості розвитку туристичної діяльності. Аналіз інституцій дає змогу визначити ефективність політик, регуляторних актів, місцевого самоврядування, а також механізмів підтримки підприємництва в сільських територіях.

Важливим додатковим інструментарієм є екологічна експертиза та оцінка впливу туристичної діяльності на природні ресурси, що дозволяє визначити межі рекреаційного навантаження та сформулювати рекомендації щодо сталого управління територіями.

Таким чином, методологія дослідження сільського туризму є комплексною, багатовекторною та міждисциплінарною. Вона забезпечує можливість всебічного пізнання тенденцій і закономірностей розвитку, моделювання ефективних управлінських рішень, обґрунтування стратегій сталого розвитку та формування науково виважених рекомендацій для практичного впровадження туристичних проєктів у сільських регіонах України.

Дослідження сільського туризму також потребує застосування комплексних підходів до оцінювання туристичного потенціалу територій, що поєднують методи якісного та кількісного аналізу. Одним із таких підходів є ландшафтно-рекреаційне оцінювання, яке дозволяє встановити придатність територій для різних видів туристичної активності, враховуючи природні властивості, рівень антропогенного навантаження та екологічну стійкість ландшафтів. Цей методологічний інструмент є важливим для визначення оптимальних територій під туристичні маршрути, формування зелених коридорів, агротуристичних стежок та місць для екологічних практик. Ландшафтний підхід посилює здатність дослідника розуміти просторову організацію туристичної діяльності та розробляти рекомендації щодо збереження природного середовища.

Ще одним вагомим елементом методології є застосування концепції зацікавлених сторін (stakeholders approach), що передбачає аналіз інтересів і ступеня впливу різних учасників туристичної діяльності — громади, місцевої влади, туристів, бізнесу, природоохоронних організацій, культурних установ. Метод stakeholder-аналізу дає можливість виявити баланс інтересів, потенційні конфлікти та зони співпраці, що є необхідним для розроблення стратегічних планів розвитку сільського туризму. Його використання дозволяє формувати моделі партнерства, стимулювати громадську участь, підвищувати рівень довіри між інституційними акторами та забезпечувати соціальну стійкість туристичних проєктів.

Особливе місце в методології займає оцінка впливу туризму на соціально-економічні та екологічні системи територій. Для цього використовують інтегральні індекси (індекс туристичної привабливості, індекс соціальної стійкості громади, індекс екологічного навантаження), що дозволяють визначати рівень збалансованості розвитку туристичних дестинацій. Застосування індексного аналізу забезпечує можливість порівняння характеристик різних територій, виявлення сильних і слабких сторін регіонів, формування сценаріїв розвитку. Такі методи є надзвичайно важливими для Карпатського регіону, де туристичний потенціал значний, але водночас без належного управління існують ризики перевантаження природних і соціальних систем.

Таким чином, сучасна методологія наукових досліджень сільського туризму базується на поєднанні структурно-аналітичних, геопросторових, соціологічних, економічних та екологічних підходів, що дозволяє отримувати об'єктивні та всебічні наукові висновки. Інтеграція цих методів сприяє формуванню комплексного розуміння процесів, які відбуваються у сфері сільського туризму, та створює наукове підґрунтя для стратегічного планування розвитку сільських територій.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

2.1. Аналіз природно-рекреаційного, культурного та інфраструктурного потенціалу Карпатського регіону

Карпатський регіон України є одним із найбільш ресурсно насичених та ландшафтно різноманітних природно-географічних комплексів Європи, що визначає його пріоритетну роль у розвитку туризму та рекреації. Просторова структура регіону формується поєднанням різновисотних гірських систем, передгірних рівнин, глибоких річкових долин і унікальних природних екосистем, що забезпечують широкі можливості для відпочинку, оздоровлення та туристичної діяльності.

Ландшафтне різноманіття Карпат зумовлене поєднанням геологічної будови, вертикальної поясності, кліматичних умов і високого рівня біорізноманіття. Від передкарпатських хвилястих рівнин до субальпійських полонин та високогірних скелястих масивів тут простежується чітка зміна природних комплексів, що формують унікальні рекреаційні умови. Лісові масиви, які займають значну частку території регіону, відіграють важливу екологічну, кліматорегулюючу та естетичну функції, формуючи оптимальні умови для розвитку екотуризму, курортного лікування, лісотерапії та відновлювальних практик. Високогірні ландшафти з панорамою полонин, гірських вершин і льодовикових озер створюють основу для спортивного, пригодницького та оздоровчого туризму, зокрема трекінгу, альпінізму, лижного спорту [27, 28].

Туристично-рекреаційний потенціал Карпат базується також на значному природному ресурсному різноманітті. Мінеральні води, представлені понад 800 джерелами різних бальнеологічних груп, забезпечують розвиток санаторно-курортного лікування у таких відомих центрах, як Трускавець, Моршин, Східниця та Закарпатські мінеральні курорти. Поєднання сприятливого гірського клімату з чистим повітрям, низьким рівнем урбанізації та відсутністю промислових

забруднень створює передумови для формування потужної бази кліматолікування, реабілітації та медичного велнесу. Гідрологічні ресурси регіону — водоспади, річки з порожистими ділянками, високогірні озера — є підґрунтям для розвитку активних форм туризму, включаючи рафтинг, рекреаційне водокористування, спортивну риболовлю.

Західний регіон має високу концентрацію природних, культурних, історичних і соціально-економічних ресурсів, які формують комплексну рекреаційно-туристичну систему (Табл. 2.1.). До природних рекреаційних ресурсів відносять: мінеральні води: Трускавець, Моршин, Східниця, Поляна, Кваси — понад 800 джерел різних бальнеологічних типів. Вони є базою для санаторно-курортного лікування; гірські масиви: Чорногора, Свидовець, Горгани — основа для зимових та літніх видів туризму; лісові екосистеми: великі площі пралісів, включених до спадщини ЮНЕСКО; гідрологічні ресурси: річки Прут, Тиса, Черемош, численні озера (Синевир, Несамовите), водоспади. М'який гірський клімат, сприятливий для лікування органів дихання, серцево-судинних та нервових захворювань. Чітка сезонність, що дозволяє розвивати як літній (пішохідний, оздоровчий, етнотуризм), так і зимовий (лижний, сноубординг) туризм.

До культурно-історичних ресурсів відносять Дерев'яну сакральну архітектуру, включену до списку ЮНЕСКО (церкви Бойківщини, Гуцульщини, Закарпаття). Етнокультурні групи (гуцули, бойки, лемки) зі збереженими традиціями, промислами, гастрономією. Музеї під відкритим небом, культурні маршрути, фестивалі (Гуцульський фестиваль, Різдвяні дійства, етнофестивалі).

Соціально-економічні ресурси включають розвинену мережу курортів та туристичних центрів: Буковель, Драгобрат, Славське, Пилипець; зростання приватних садиб сільського та зеленого туризму; розширення туристичної інфраструктури (канатні дороги, маршрути, інформаційні центри) [26].

Окрему групу ресурсів становлять культурно-історичні надбання, які тісно взаємодіють із природним середовищем. У Карпатах збережено унікальні зразки

дерев'яної сакральної архітектури, етнографічні традиції гуцулів, бойків і лемків, традиційні промисли та гастрономічні практики, що формують привабливу основу для етнотуризму, культурно-пізнавальних маршрутів і розвитку локальних фестивальних подій. Взаємопов'язаність природних і культурних ресурсів підсилює комплексність туристичної пропозиції та сприяє формуванню конкурентних туристичних продуктів.

Таблиця 2.1. – Характеристика туристично-рекреаційних ресурсів та ландшафтного різноманіття Карпатського регіону

Тип ресурсу / ландшафту	Характеристика	Приклади в регіоні	Рекреаційно-туристичний потенціал
Передгірні ландшафти	Хвилястий рельєф, широколистяні ліси, аграрні території	Львівське Передкарпаття, Коломийська рівнина	Розвиток агротуризму, відпочинково-пізнавального туризму
Гірськолісові ландшафти	Букові та смерекові ліси, каньйони, річки	Сколівські Бескиди, Горгани	Піші маршрути, велотуризм, зоотерапія, екотуризм
Альпійські та субальпійські ландшафти	Полонини, високогірні луки, скелясті вершини	Чорногора, Свидовець	Активний туризм, альпінізм, зимові види спорту
Мінеральні води	Джерела різних бальнеологічних груп	Трускавець, Моршин, Східниця	Лікування, реабілітація, медичний велнес
Гідрологічні ресурси	Річки, озера, водоспади	Синевир, Шипіт, Прут, Черемош	Водний туризм, рибалка, оздоровлення
Культурно-історичні ресурси	Традиції, архітектурна спадщина	Дерев'яні церкви, музеї, етнофестивалі	Етнотуризм, культурно-пізнавальні маршрути
Кліматичні ресурси	М'який гірський клімат, чисте повітря	Весь Карпатський регіон	Кліматолікування, SPA, релакс-туризм
Соціально-економічні ресурси	Курорти, інфраструктура, садиби	Буковель, Драгобрат, Славське	Масовий, спортивний та сімейний туризм

Джерело: сформовано автором

Сьогодні Карпатський регіон вирізняється розвиненою туристичною інфраструктурою, яка охоплює мережу санаторіїв, готелів, туристичних центрів, приватних садиб, канатних доріг і маркованих маршрутів. Такі центри, як Буковель,

Драгобрат, Славське та Пилипець, забезпечують сезонну і всесезонну туристичну активність, поєднуючи природні умови з сучасними сервісними рішеннями. Водночас зростає роль екотуризму, сільського зеленого туризму та рекреаційних практик, орієнтованих на стале використання природних ресурсів і збереження ландшафтного різноманіття. Культурно-історична спадщина формує багаторівневий комплекс матеріальних та нематеріальних цінностей, що відображають історичний розвиток території, специфіку її етнокультурного становлення та соціальних процесів. Вона охоплює не лише архітектурні пам'ятки, археологічні об'єкти, сакральні споруди, музеї, але й традиційні форми господарювання, ремесла, світоглядні уявлення, локальні стилі мистецтва та обряди, які передаються між поколіннями. У сучасних умовах культурно-історична спадщина виступає важливим чинником формування туристичної привабливості, адже забезпечує змістовне наповнення туристичних маршрутів, створює символічні образи регіонів і сприяє розвитку креативних індустрій у сфері туризму.

Традиції та автентичність визначають унікальність локальних спільнот, виконують функцію соціального коду, що забезпечує відтворення культурних практик та їх інтеграцію в сучасне життя. Автентичність розуміється як збереженість первинних, непідробних характеристик культурного середовища, що виникли історично та мають цінність для представників громади. У туристичній сфері автентичність набуває особливого значення, оскільки саме вона формує емоційну привабливість і відчуття «справжності» досвіду для відвідувачів. Збереження автентичних форм культурної взаємодії — традиційних свят, ремесел, технік виготовлення виробів, гастрономічних практик, обрядовості — сприяє як підтриманню культурної безперервності, так і посиленню економічного потенціалу громад шляхом розвитку етнотурних продуктів та локальних брендів.

Локальна ідентичність виступає підсумком взаємодії спадщини, традицій, соціальних практик та природного середовища. Вона формується як система спільних цінностей, символів, образів і норм поведінки, які об'єднують населення певного

регіону та відрізняють його від інших територіальних спільнот. Локальна ідентичність проявляється у специфічних елементах повсякдення, архітектурному стилі, мовних особливостях, соціальних сценаріях, уявленнях про історичне минуле та бажане майбутнє. Для туристичної сфери вона є стратегічним ресурсом, що дозволяє формувати унікальний культурний ландшафт дестинації та розробляти туристичні продукти з високою доданою вартістю, базовані на неповторності території.

У сучасних умовах глобалізаційних викликів, мобільності населення та розмиття культурних кордонів роль локальної ідентичності зростає, адже вона забезпечує стабільність і цілісність культурного простору, сприяє консолідації громад та посилює їхню спроможність до розвитку. Водночас саме локальна автентичність виступає основою для створення регіональних брендів, культурних маршрутів, фестивальних подій, гастрономічних турів та інших креативних форм туристичної діяльності. Збереження культурної спадщини та підтримка традицій стає не лише культурною, а й економічною стратегією, що стимулює розвиток підприємництва, ремесел, локальних виробництв та сфер гостинності.

Таким чином, культурно-історична спадщина, традиції та автентичність формують цілісну систему, що забезпечує неповторність культурного середовища та визначає конкурентоспроможність туристичних дестинацій. Їхня інтеграція у сучасні туристичні продукти сприяє не лише збереженню цінностей минулого, а й активному формуванню локальної ідентичності, орієнтованої на сталий розвиток, підвищення якості життя населення та зростання культурно-економічного потенціалу регіонів [29].

Таблиця 2.2 систематизує ключові критерії, що визначають рівень автентичності території та її потенціал для розвитку культурного й етнографічного туризму. У ній узагальнено матеріальні й нематеріальні аспекти спадщини, включно з архітектурними об'єктами, традиціями, ремеслами, етнокультурними особливостями, гастрономією та ландшафтною збереженістю. Кожен критерій супроводжується характеристикою змісту та конкретними індикаторами, які

дозволяють об'єктивно оцінити стан автентичності — від наявності пам'яток та носіїв традицій до рівня участі громади і ступеня інтеграції автентичних елементів у туристичний продукт.

Таблиця 2.2. – Оцінка автентичності територій для цілей туристичного розвитку

Критерій оцінки автентичності	Змістовна характеристика критерію	Показники / індикатори для вимірювання
Матеріальна культурна спадщина	Наявність, стан збереження та унікальність архітектурних, археологічних та історичних об'єктів	Кількість об'єктів спадщини; ступінь автентичності; включення до списків ЮНЕСКО; стан реставрації
Нематеріальна культурна спадщина	Збереженість традицій, ремесел, фольклору, обрядовості, гастрономії	Кількість носіїв традицій; регулярність проведення обрядів; наявність майстрів ремесел; гастрономічна унікальність
Етнокультурна самобутність	Унікальність етнічної культури, локальних стилів, мовних особливостей	Наявність місцевих діалектів; етнографічні групи; традиційні костюми; музичні стилі
Традиційні практики та ремесла	Збереженість локальних технік виробництва, ручної праці, матеріальної культури	Кількість активних ремісників; функціонування центрів народних промислів; попит на традиційні вироби
Гастрономічна автентичність	Унікальні локальні страви, традиції харчування, локальні продукти	Кількість традиційних страв; використання місцевої продукції; розвиток гастрономічних фестивалів
Ландшафтна та просторово-візуальна автентичність	Гармонійність ландшафтів, збереженість традиційного забудовного середовища	Ступінь зміни природних ландшафтів; автентична архітектура; збереженість сільських видів
Соціокультурна тяглість та передача традицій	Участь громади у збереженні культурного коду, міжпоколінний обмін	Наявність культурних центрів; участь молоді; регулярність традиційних подій
Ідентифікація громади з локальною спадщиною	Усвідомлення жителями унікальності своєї культури, рівень локальної самоідентифікації	Опитування населення; кількість громадських ініціатив; локальний брендинг
Інтеграція автентичності у туристичний продукт	Наявність турпродуктів, що базуються на автентичності та спадщині	Етномаршрути; локальні свята; ремісничі ярмарки; туристичні кластери
Сталість використання культурної спадщини	Збалансоване поєднання збереження та використання у туризмі	Дотримання принципів сталості; наявність програм охорони; контроль навантаження

Джерело: сформовано автором

Структура таблиці забезпечує можливість порівняльного аналізу різних територій, визначення їхніх сильних і слабких сторін, а також виявлення потенціалу для створення конкурентоспроможних туристичних пропозицій. Така оцінка є важливою для стратегічного планування, розвитку локального брендингу та забезпечення сталого використання культурної спадщини у туристичній діяльності.

Стан туристичної, транспортної та соціальної інфраструктури є визначальним чинником формування конкурентоспроможності туристичних destinations, рівня їхньої доступності, якості туристичних послуг та інтеграції регіону у національні й міжнародні туристичні потоки. Інфраструктурна забезпеченість визначає можливості ефективного використання природного й культурного потенціалу території, впливає на сезонність, масштаби та структурну диверсифікацію туристичних потоків, а також виступає важливою передумовою сталого регіонального розвитку [30-32].

Туристична інфраструктура охоплює систему матеріально-технічних і сервісних ресурсів, що забезпечують організацію, розміщення та обслуговування туристів: засоби розміщення, заклади харчування, інформаційні центри, рекреаційні комплекси, об'єкти дозвілля, санаторно-курортну базу, гірськолижні та спортивні комплекси, культурні інституції. Її розвиток характеризується нерівномірністю між регіонами: найбільш інтенсивне зростання спостерігається в популярних туристичних центрах, де створюються інноваційні рекреаційні продукти, підвищується якість сервісу та впроваджуються стандарти сталого туризму. Водночас у периферійних громадах туристична інфраструктура часто перебуває на етапі становлення, що зумовлює обмежений туристичний попит, потребу в залученні інвестицій та модернізації матеріальної бази.

Транспортна інфраструктура виступає ключовим елементом забезпечення мобільності туристів, доступності destinations і логістичної взаємодії між населеними пунктами. Її стан визначається якістю автомобільних доріг, наявністю залізничного та авіасполучення, розвитком міжрегіональних і транскордонних

транспортних коридорів, роботою громадського транспорту. Регіони з високим туристичним потенціалом, зокрема Карпатський, Західний та Південний туристичні райони України, демонструють тенденції до активного оновлення дорожньої мережі, модернізації вокзалів і розвитку приватного транспортного сектору. Однак у віддалених гірських і сільських територіях спостерігаються проблеми з доступністю, що уповільнює інтеграцію таких локацій у туристичний ринок і знижує їхню конкурентоспроможність.

Соціальна інфраструктура — це система закладів і сервісів, що забезпечують життєдіяльність населення та комфортне перебування туристів: медичні заклади, освітні установи, служби безпеки, соціальні сервіси, культурно-дозвіллеві інституції. Її розвиток є основою комфортного середовища, що впливає на якість надання туристичних послуг, рівень безпеки, соціальний комфорт і загальний імідж території. В умовах активного розвитку внутрішнього туризму після 2022 року соціальна інфраструктура на багатьох територіях України зазнала трансформацій, спрямованих на адаптацію до нових потреб туристів: розширення медичних та реабілітаційних послуг, посилення безпекових протоколів, розвиток інклюзивних рішень, підтримку цифрових сервісів та інформаційних платформ [38-41].

Взаємодія туристичної, транспортної та соціальної інфраструктури носить системний характер і визначає загальну ефективність туристичного розвитку. Регіони з високим рівнем їхнього збалансованого розвитку здатні формувати якісні туристичні продукти, забезпечувати прозорість логістичних потоків, гарантувати безпеку туристів і створювати комфортне середовище для проживання місцевих громад. Натомість слабка інфраструктурна база обмежує можливості залучення інвестицій, стримує розвиток малого та середнього бізнесу, знижує тривалість перебування туристів і обмежує диверсифікацію туристичних послуг.

Отже, сучасний стан інфраструктури є не лише характеристикою рівня розвитку території, але й важливим стратегічним інструментом підвищення її привабливості, конкурентоспроможності та стійкості до зовнішніх викликів.

Модернізація транспортної мережі, інвестиції у туристичні об'єкти, розвиток сервісів, цифровізація послуг та зміцнення соціальної інфраструктури є передумовами формування сталих туристичних дестинацій і ефективного використання їхнього природного й культурного потенціалу.

2.2. Оцінка попиту, мотиваційні фактори туристів та інтенсивність розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні

Оцінка попиту на послуги сільського туризму в Західному регіоні України ґрунтується на вивченні сукупності соціально-економічних, культурно-ціннісних та просторово-географічних чинників, що визначають поведінку туристів та їх мотиваційні пріоритети. В умовах воєнного часу, трансформації внутрішнього туризму та переорієнтації рекреаційних потоків із зовнішніх на внутрішні напрямки, саме сільський туризм демонструє найвищі темпи адаптації через безпекові, природно-ландшафтні та соціально-економічні переваги територій Карпат і прилеглих регіонів.

Попит на сільський туризм у регіоні характеризується стійким зростанням, що зумовлено розширенням пропозиції локальних садиб, збільшенням кількості короткотермінових поїздок мешканців великих міст (Львова, Івано-Франківська, Ужгорода, Тернополя), розвитком транспортної доступності та високим рівнем автентичності територій. Аналіз даних внутрішніх туристичних потоків засвідчує, що сільські дестинації Карпатського регіону приваблюють туристів завдяки поєднанню природної унікальності, традиційної культури, гастрономічних практик, ремесел та низького рівня урбанізаційного стресу. Важливо, що в умовах війни зростає значення таких мотивацій, як психологічне відновлення, безпечний простір для сімейного відпочинку та можливість отримання оздоровчих послуг на базі природних ресурсів (чисте повітря, гірський клімат, локальна органічна продукція).

Мотиваційні фактори туристів у сільських дестинаціях Західного регіону формуються під впливом комплексу економічних, екологічних, культурних та

соціально-поведінкових чинників. До провідних мотивів відносять: прагнення до автентичності та культурного занурення, що передбачає участь у традиційних обрядах, ремісничих майстер-класах, гастротурах; оздоровчу та рекреаційну мотивацію, пов'язану з бажанням відновлення фізичного та психоемоційного стану; екологічну мотивацію, спрямовану на пошук екологічно чистих територій та органічної продукції; сімейно-орієнтовану мотивацію, що включає безпеку, комфорт та можливість активного відпочинку з дітьми. Важливим стає також мотиваційний чинник цифрового детоксу, оскільки сільський простір пропонує середовище з мінімальним техногенним навантаженням і можливістю відпочинку від інформаційного потоку.

Сегментація попиту свідчить, що туристи Західного регіону тяжіють до комбінованих форм відпочинку: агротуризму, гастрономічного туризму, етнографічних турів, зеленого активного туризму (похідні маршрути, велотуризм, кінні прогулянки), сільськогосподарських практик та участі у локальних фестивалях. Туристи надають перевагу коротким подорожам вихідного дня, проте зростає частка довших оздоровчо-відновних поїздок, що відображає загальноєвропейські тренди “slow tourism” та “wellness rural tourism” [33-37].

Оцінка поведінки туристів засвідчує, що значну роль відіграє економічний компонент – доступна цінова політика, можливість персоналізованих послуг, гнучкість форм розміщення, сезонність та висока якість сервісу. Водночас соціокультурні чинники, такі як гостинність місцевих жителів, збереження традицій, унікальність гастрономічного середовища, підсилюють емоційно-ціннісну мотиваційну складову. Туристи орієнтуються не лише на матеріальні характеристики продукту, а й на емоційне враження, автентичність взаємодії та рівень включеності у локальну спільноту.

Загальна оцінка попиту свідчить, що сільський туризм стає ключовою формою внутрішнього туризму в умовах кризових та післявоєнних трансформацій. Він поєднує економічний потенціал розвитку малих територій, можливості збереження

культурної спадщини та підвищення якості життя місцевого населення. Зміна мотиваційних факторів туристів (Табл. 2.3.) у бік екологічної відповідальності, культурного пізнання та оздоровчого відпочинку створює умови для впровадження інноваційних туристичних продуктів і диверсифікації сільських економік Західного регіону України.

Таблиця 2.3. – Мотиваційні фактори туристів у сільському туризмі
Карпатського регіону України та їх вплив на формування попиту

Група мотиваційних факторів	Зміст характеристик	Прояв у поведінці туристів	Вплив на попит у сільському туризмі Західного регіону
Природно-екологічні мотиви	Чисте повітря, гірський клімат, лісові та водні ресурси, екологічна якість території, низький рівень антропогенного навантаження.	Вибір дестинацій із високою природною цінністю; попит на екостежки, піші походи, рекреаційні маршрути; триваліший відпочинок на природі.	Формують високий базовий попит на сільські території Карпат; стимулюють розвиток екоорієнтованих продуктів, збільшують сезонність та кількість повторних візитів.
Оздоровчо-рекреаційні мотиви	Потреба у фізичному та психологічному відновленні, релаксації, детоксикації; доступ до органічних продуктів, м'яких оздоровчих практик (бані, купелі, фітотерапії).	Орієнтація на «slow tourism»; попит на локальні SPA-послуги, йога-тури, оздоровчі програми; пошук тиші та мінімізації стресу.	Підсилюють попит серед сімей з дітьми, людей середнього та старшого віку; стимулюють розвиток wellness-туризму у сільських громадах.
Культурно-автентичні мотиви	Цікавість до традицій, ремесел, автентичної гастрономії, локального стилю життя; бажання культурного занурення.	Участь у майстер-класах, етнофестивалях, гастротурах; інтерес до локальних звичаїв, побуту, історій.	Формують нішеві туристичні продукти; збільшують тривалість перебування та витрати туристів; сприяють збереженню нематеріальної спадщини.
Соціально-психологічні мотиви	Прагнення безпеки, спокою, сімейного відпочинку, соціальної згуртованості; уникнення великих міських агломерацій; цифровий детокс.	Перевага малих садиб, приватних будинків, індивідуальних подорожей; акцент на тиші, приватності та сімейних активностях.	Особливо зростають під час війни; формують стабільний внутрішній попит і високий попит на локації з низьким ризиком.

Економічні мотиви	Доступна ціна, гнучкість послуг, оптимальне співвідношення “ціна–якість”, можливість самостійного планування витрат.	Пошук бюджетних варіантів проживання; короткі подорожі вихідного дня; вибір садиб, де пропонують домашнє харчування та комплексні пакети.	Забезпечують масовість внутрішнього туризму; підвищують завантаженість садиб у міжсезоння; стимулюють розвиток місцевого підприємництва.
Активно-рекреаційні мотиви	Потреба в активному відпочинку: походи, велотуризм, катання верхи, участь у сільськогосподарських роботах.	Формування комбінованих програм — «активний відпочинок + оздоровлення + гастрономія»; зростання попиту на інструкторські послуги.	Підсилюють конкурентність територій, орієнтованих на молодь і туристів з високою рекреаційною активністю.
Група мотиваційних факторів	Зміст характеристик	Прояв у поведінці туристів	Вплив на попит у сільському туризмі Західного регіону
Природно-екологічні мотиви	Чисте повітря, гірський клімат, лісові та водні ресурси, екологічна якість території, низький рівень антропогенного навантаження.	Вибір DESTИНАЦІЙ із високою природною цінністю; попит на екостежки, піші походи, рекреаційні маршрути; триваліший відпочинок на природі.	Формують високий базовий попит на сільські території Карпат; стимулюють розвиток екоорієнтованих продуктів, збільшують сезонність та кількість повторних візитів.
Оздоровчо-рекреаційні мотиви	Потреба у фізичному та психологічному відновленні, релаксації, детоксикації; доступ до органічних продуктів, м'яких оздоровчих практик (бані, купелі, фітотерапії).	Орієнтація на «slow tourism»; попит на локальні SPA-послуги, йога-тури, оздоровчі програми; пошук тиші та мінімізації стресу.	Підсилюють попит серед сімей з дітьми, людей середнього та старшого віку; стимулюють розвиток wellness-туризму у сільських громадах.

Джерело: сформовано автором

Таблиця 2.3 систематизує ключові групи мотиваційних факторів, що визначають поведінку туристів у сільському туризмі Західного регіону, та дозволяє комплексно оцінити їхній вплив на структуру та динаміку попиту. Наукове значення таблиці полягає у можливості виявлення відмінностей між типами мотивацій та їх кореляції з конкретними моделями споживчої поведінки.

По-перше, природно-екологічні та оздоровчо-рекреаційні мотиви залишаються базовими для Західної України завдяки високій екологічній якості

територій, гірському клімату та рекреаційному потенціалу Карпат. Ці фактори формують основу стабільного попиту, зумовлюючи високу привабливість регіону для внутрішніх туристів та відпочинку вихідного дня.

По-друге, культурно-автентичні мотиви є важливими для формування унікального туристичного продукту, адже саме Карпатський регіон вирізняється збереженням традицій, ремесел і локальної гастрономії. Вони підсилюють емоційно-ціннісний компонент подорожі, сприяючи поглибленню культурної взаємодії туриста з місцевими громадами [41-43].

По-третє, соціально-психологічні мотиви, зокрема потреба у безпеці, приватності, сімейній згуртованості та інформаційній детоксикації, особливо посилилися в умовах воєнного стану. Вони визначають підвищений інтерес до малих, віддалених сільських локацій, де турист відчуває контрольованість середовища й більшу захищеність.

По-четверте, економічні мотиви відіграють важливу роль у доступності сільського туризму та забезпечують широкий попит серед різних соціальних груп. Вони стимулюють розвиток приватних садиб, гнучких туристичних пакетів та короткострокових поїздок.

Загалом таблиця демонструє, що попит у сільському туризмі Західного регіону є багатокомпонентним та залежить від поєднання природних, культурних, соціальних і економічних стимулів. Така структура мотивацій відкриває можливості для формування спеціалізованих туристичних продуктів, підвищення конкурентоспроможності територій та розроблення стратегічних моделей розвитку сільських громад.

Сільський туризм Карпатського регіону України демонструє стале зростання впродовж останніх десяти років, що обумовлено комплексом соціально-економічних, просторових та геополітичних чинників. Регіональні особливості – висока частка гірських і передгірських територій, автентична культура, розгалужена мережа малих сільських поселень, різноманітність традиційних занять (виноробство,

сироваріння, ремесла) – сформували передумови для розширення пропозиції приватних садиб, агросадиб та екоферм.

У період 2015–2021 рр. Карпатський регіон входив до трійки лідерів України за темпами розвитку сільського туризму. Кількість зареєстрованих садиб зростала в середньому на 8–12 % щороку, насамперед у Івано-Франківській, Львівській та Закарпатській областях. Найвищі темпи приросту спостерігалися в територіальних громадах Карпатського макрорегіону (Яремчанська, Вигодська, Сколівська, Колочавська), де сільські садиби інтегрувалися у структуру зеленого, пригодницького, гастрономічного та культурно-пізнавального туризму [45].

Після початку повномасштабної війни у 2022 р. спостерігалася зміна структури туристичних потоків: зменшення зовнішнього туризму компенсувалося значним зростанням внутрішньої мобільності населення та тимчасовим розміщенням вимушених переселенців. Це сприяло короткостроковому збільшенню завантаженості садиб, але трансформувало класичний туристичний попит у попит на середньо- та довгострокове проживання. У 2023–2024 рр. відбулося часткове відновлення туристичних потоків, а у 2025 р. експерти фіксують повернення до стабільної позитивної динаміки: кількість відвідувачів сільських територій у Західному регіоні збільшилася орієнтовно на 15–18 %, особливо в сегментах велнес, етно- та гастротуризму. Зростання попиту стимулює розширення пропозиції садиб. Особливо активний розвиток відбувається у громадах, де діють локальні програми підтримки малого підприємництва, грантові ініціативи (USAID, U-LEAD, ЄС), а також проєкти «Гірські маршрути», «Смак Карпат», «Екотрадиції Гуцульщини».

Динаміка розвитку сільського туризму у Карпатському регіоні свідчить про його здатність адаптуватися до кризових умов і залишатися одним із найбільш перспективних сегментів туристичної індустрії. Після тимчасового спаду внаслідок пандемії та війни ринок демонструє активне відновлення й структуризацію. Зростання кількості садиб у поєднанні зі збільшенням внутрішніх туристичних потоків свідчить про:

- високий рівень довіри до сільських територій як безпечного рекреаційного середовища;
- переорієнтацію попиту на екологічні, етнокультурні та велнес-мотивовані подорожі;
- формування сталих дестинацій, здатних інтегрувати аграрні, культурні та рекреаційні ресурси в єдиний туристичний продукт
- зростання ролі приватних ініціатив та місцевих громад у розвитку децентралізованої туристичної інфраструктури.

Ефективність функціонування суб'єктів сільського туризму визначається комплексом економічних показників, що відображають результативність використання ресурсного потенціалу, рівень комерційної успішності, конкурентоспроможність та фінансову стійкість малих туристичних господарств. Специфіка сільського туризму — мала масштабність підприємств, сезонність попиту, залежність від природно-географічних і соціальних умов — зумовлює необхідність застосування адаптованих методів економічного аналізу, поєднання фінансових та нефінансових індикаторів, а також урахування мультиплікативного впливу діяльності садиб на місцеву економіку [44].

У сучасних умовах діяльність агросадиб, фермерських господарств, етноосель та приватних домогосподарств туристичного спрямування базується на поєднанні трьох джерел економічної результативності: продаж туристичних послуг, супутніх сервісів (харчування, екскурсії, майстер-класи) та реалізації локальних продуктів і ремісничих виробів. Тому ключовими економічними показниками виступають: обсяг доходів, структура витрат, рівень рентабельності, завантаженість номерного фонду, середня вартість туристичного пакета, коефіцієнт окупності інвестицій та ефект для суміжних галузей.

Доходи суб'єктів сільського туризму складаються з декількох основних компонентів: основний дохід — від проживання (оренда кімнат, котеджів, садиб); додатковий дохід — харчування, етногастрономічні тури, майстер-класи, дегустації,

участь у ремісничих чи культурних заходах; сервісний дохід — трансфер, прокат спорядження, організація мандрівок (кінні прогулянки, велосипедні тури, походи); продаж локальних продуктів — сири, мед, трави, сувеніри, вироби народних ремесел.

Структура витрат суб'єктів сільського туризму характеризується відносно високою часткою постійних витрат та сезонними коливаннями змінних витрат.

Постійні витрати:

- утримання будівель і земельних ділянок;
- амортизація обладнання та меблів;
- комунальні платежі;
- податкові зобов'язання (єдиний податок, плата за землю).

Змінні витрати:

- харчові продукти;
- енергоносії в піковий сезон;
- витрати на екскурсійні та культурні програми;
- маркетинг і просування.

Економічні показники діяльності суб'єктів сільського туризму свідчать про стійкий розвиток цього сектору в Західному регіоні України. Попри сезонність та зовнішні виклики (COVID-19 та війна), малі туристичні господарства демонструють зростання прибутковості, підвищення завантаженості, розширення спектра послуг та активну інтеграцію у місцеву економіку. Сільський туризм перетворюється на важливий чинник мікроекономічного зростання, підвищення добробуту населення та диверсифікації сільського розвитку [46-48].

В умовах воєнного стану кількість садиб сільського туризму в областях Карпатського регіону України загалом залишалася стабільною (Рис.2.1), без суттєвих коливань у бік зменшення чи зростання. Водночас попит на послуги сільських осель відчутно збільшився. Починаючи з початку повномасштабної агресії росії проти України, саме сільські садиби стали важливими осередками тимчасового розміщення та соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб зі східних регіонів країни.

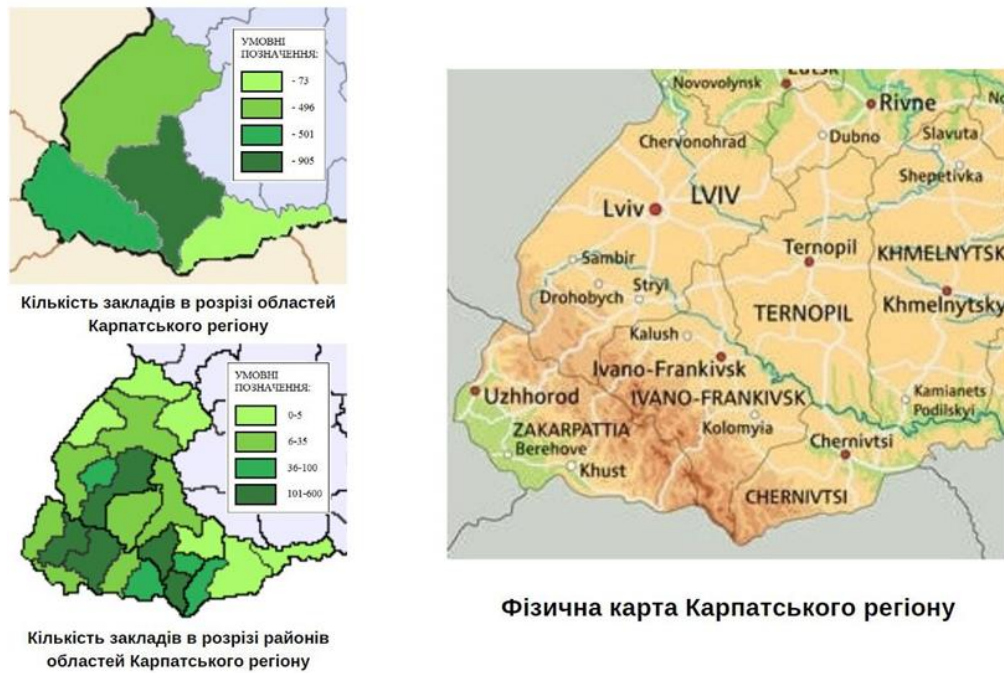

Рис. 2.1. Кількість сільських садиб в розрізі областей та районів Карпатського регіону України

Найбільша концентрація садиб сільського туризму характерна для Івано-Франківської області. Аналіз просторової структури свідчить, що найвищу щільність розміщення таких садиб зафіксовано у Верховинському та Надвірнянському районах цієї області, а також у Берегівському та Хустському районах Закарпатської та Стрийському районі Львівської області. Таке локальне насичення туристичною інфраструктурою корелює з високою рекреаційною привабливістю цих територій.

Отже, результати дослідження підтверджують, що просторове положення, орографічні особливості та природно-кліматичні умови відіграють ключову роль у формуванні потенціалу сільського туризму Карпатського регіону. Саме ці чинники сприяють активному розвитку зеленого, рекреаційного, екологічного та агротуризму. Водночас історико-культурні особливості регіону, етнічна самобутність та традиційний уклад гірських громад створюють сприятливі умови для становлення та розширення напрямів сільського гастротуризму й етнотуризму, підсилюючи їх конкурентоспроможність та привабливість.

2.3. Ключові проблеми та бар'єри розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні України

Розвиток сільського туризму в Карпатському регіоні України відбувається в унікальних природно-ландшафтних та етнокультурних умовах, які формують основу його конкурентних переваг, але водночас спричиняють низку системних обмежень і викликів. Незважаючи на високий потенціал рекреаційних ресурсів, автентичність місцевих традицій, багатий культурний спадок і сформовані туристичні потоки, регіон і надалі стикається зі значними бар'єрами, що ускладнюють становлення сталого сільського туризму. Комплекс цих проблем охоплює інституційну, економічну, інфраструктурну, соціокультурну та екологічну сфери, що в сукупності зумовлюють нерівномірність розвитку туристичних можливостей і зменшують конкурентоспроможність сільських територій.

Одним із ключових бар'єрів є недостатність інституційно-управлінського забезпечення. В Україні відсутні стандартизовані критерії функціонування агротуристичних садиб, єдині механізми їх сертифікації, а діяльність багатьох суб'єктів здійснюється поза межами офіційної реєстрації. Це створює нерівні умови для суб'єктів ринку, ускладнює інвестиційний процес та обмежує можливості державної підтримки. Відсутність інтегрованої туристичної політики на рівні громад призводить до фрагментації туристичних продуктів, нерівномірного територіального розвитку й недостатньої координації між суб'єктами туристичної сфери [49].

Суттєвим стримувальним чинником залишається недостатня інфраструктурна забезпеченість. У більшості гірських населених пунктів спостерігається низька якість транспортної доступності, обмеженість регулярного сполучення, нестача облаштованих паркувальних зон, відсутність якісних доріг локального значення. Не менш актуальними є проблеми комунальної інфраструктури, зокрема водопостачання, водовідведення, утилізації побутових відходів і забезпечення стабільного електропостачання. У сучасних умовах важливим бар'єром є також недостатній рівень цифровізації — низький доступ до високошвидкісного інтернету,

відсутність онлайн-сервісів бронювання та інструментів цифрового маркетингу у багатьох садибах.

Економічні бар'єри посилюються сезонністю діяльності та обмеженими фінансовими можливостями власників садиб. Багато господарств працюють із низьким рівнем капіталізації, що не дає змоги інвестувати у модернізацію інфраструктури, екологічні рішення, підвищення енергоефективності або розширення спектра послуг. Нестабільність макроекономічного середовища, вплив повномасштабної війни та обмежений доступ до фінансування посилюють ризики для малого туристичного бізнесу, зменшуючи його стійкість і здатність до масштабування.

Важливу роль відіграють соціодемографічні виклики. Для гірських сільських громад характерним є процес депопуляції, трудова міграція молоді, старіння населення та зниження кількості працездатних ресурсів. Це обмежує кадровий потенціал, призводить до нестачі фахівців у сфері гостинності, сервісу, менеджменту та туристичної анімації. Обмеженість людського ресурсу впливає на якість послуг, зменшує рівень інноваційності туристичних продуктів і стримує розвиток сімейних форм підприємництва [50].

Нерідко розвиток сільського туризму наштовхується на екологічні ризики, які посилюються антропогенним навантаженням та нерегульованим природокористуванням. У Карпатах чітко простежуються проблеми деградації ландшафтів, ерозії ґрунтів, надмірного навантаження на рекреаційні зони та порушення екологічної рівноваги внаслідок зростання кількості туристів. Відсутність системи «зелених стандартів» у діяльності багатьох садиб, необлаштовані маршрути та стихійна забудова становлять загрозу для довгострокової стійкості туризму в регіоні.

Крім того, значним викликом є слабкість маркетингових та комунікаційних інструментів. Багато туристичних господарств Карпат мають обмежену присутність у цифровому просторі, що зменшує їхню видимість на національному та

міжнародному ринку. Недостатній рівень брендингу територій, слабка промоція локальних продуктів і відсутність єдиної маркетингової стратегії знижують потенціал зростання туристичних потоків та конкурентних переваг регіону.

Усі зазначені бар'єри (Табл. 2.4.) формують комплексний взаємозалежний простір викликів, подолання яких вимагає інтегрованого та стратегічного підходу. Тільки синергія інституційної підтримки, інфраструктурної модернізації, екологізації туристичної діяльності та активізації людського потенціалу громади здатні забезпечити сталий розвиток сільського туризму в Карпатському регіоні.

Таблиця 2.4. – Ключові бар'єри розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні України

Група бар'єрів	Сутність проблеми	Типові прояви в Карпатському регіоні	Наслідки для туристичного розвитку
Інституційні	Відсутність стандартів, слабе регулювання та координація	Тінізація ринку, відсутність сертифікації, фрагментарні стратегії	Зниження якості послуг і довіри, нерівномірність розвитку
Інфраструктурні	Недостатність транспортної, комунальної та цифрової інфраструктури	Поганий стан доріг, слабкий інтернет, відсутність системного благоустрою	Зменшення туристичних потоків, низька доступність локацій
Економічні	Сезонність, брак фінансів, високі ризики	Обмежені інвестиції, низька модернізація, нерентабельність малих господарств	Сповільнення розвитку сервісів і туристичних продуктів
Соціодемографічні	Дефіцит кадрів та депопуляція гірських громад	Старіння населення, трудова міграція молоді	Зниження якості обслуговування, нестача інновацій
Екологічні	Антропогенне навантаження та деградація ландшафтів	Ерозія ґрунтів, перевантаження маршрутів, стихійна забудова	Погіршення рекреаційного потенціалу, загроза сталості
Маркетингові	Слабка промоція, відсутність брендингу та цифрових інструментів	Низька онлайн-присутність, нерозвинена ідентичність громад	Обмежена видимість на ринку, зменшення конкурентності

Джерело: сформовано автором

Таблиця 2.4 узагальнює основні групи бар'єрів, що стримують розвиток сільського туризму в Карпатському регіоні, демонструючи їх комплексний та взаємопов'язаний характер. Наведені дані відображають системність проблем, які проявляються на інституційному, інфраструктурному, економічному, соціодемографічному, екологічному та маркетинговому рівнях, визначаючи стратегічні обмеження для становлення конкурентоспроможної туристичної дестинації [52].

Інституційні бар'єри характеризуються недостатньою визначеністю правового статусу агротуристичних садиб, відсутністю стандартів якості та механізмів сертифікації, що сприяє тінізації ринку та знижує рівень довіри туристів. Нерегулярність стратегічного планування та слабка координація між громадами призводять до нерівномірного просторового розвитку туристичної інфраструктури.

Інфраструктурні проблеми проявляються у низькій якості доріг, нестачі благоустрою, недостатньому розвитку комунальних мереж та цифрових технологій. Саме інфраструктурна недостатність найчастіше визначає доступність гірських територій і впливає на обсяг туристичних потоків, створюючи значні перешкоди як для туристів, так і для локальних підприємців.

Економічні бар'єри відображають низький рівень інвестицій, сезонність діяльності, високі фінансові ризики та обмежену спроможність малих господарств до модернізації. У сукупності це знижує рентабельність туристичних садиб і стримує розвиток супутніх сервісів, що мають потенціал формувати мультиплікативний ефект для місцевих громад.

Соціодемографічні виклики, такі як депопуляція, старіння населення та трудова міграція молоді, призводять до дефіциту кваліфікованих кадрів, погіршення якості обслуговування та зменшення інноваційної динаміки в туристичному секторі. Цей фактор особливо критичний для гірських територій, де людський ресурс є основою розвитку сімейного туризму.

Екологічні бар'єри включають посилення антропогенного тиску, деградацію природних ландшафтів, ерозійні процеси та стихійне будівництво, що створює загрози для збереження природного середовища й довгострокової стійкості рекреаційного потенціалу Карпат.

Маркетингові проблеми пов'язані із слабкою цифровою присутністю агросадиб, недостатнім брендингом територій, низьким рівнем промоції місцевих продуктів і туристичних послуг. Це суттєво зменшує видимість регіону на національному та міжнародному ринках та обмежує можливості залучення нових туристичних сегментів.

У сукупності наведені у таблиці бар'єри формують складну структуру взаємодіючих обмежень, подолання яких потребує комплексних підходів: посилення регуляторної політики, інфраструктурних інвестицій, екологічного менеджменту, розвитку людського капіталу та впровадження сучасних маркетингових інструментів. Це робить таблицю важливим аналітичним інструментом для обґрунтування стратегічних напрямів розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні [51].

В умовах воєнного стану туристична активність у Карпатському регіоні України набула суперечливого характеру: з одного боку, фіксується загальне скорочення організованих туристичних потоків та повна зупинка міжнародного в'їзного туризму; з іншого – зростає роль внутрішніх поїздок до відносно безпечних західних областей, у тому числі Карпатського макрорегіону. Дослідження показують, що запровадження воєнного стану та пов'язане з ним закриття повітряного простору, обмеження пересування, зростання ризиків безпеки й перерозподіл державних ресурсів на військові потреби призвели до істотного падіння загальноукраїнських туристичних потоків і доходів від туризму у 2022 р.

Для Карпатських областей (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька) воєнний стан водночас став фактором і кризи, і відносної стійкості. З одного боку, регіон зазнав різкого скорочення іноземних відвідувачів, зниження

завантаженості готелів у перші місяці повномасштабного вторгнення, переорієнтації частини об'єктів розміщення під гуманітарні хаби та прихистки для внутрішньо переміщених осіб. З іншого боку, саме ці області стали одними з головних “бенефіціарів” внутрішніх релокацій: сюди перемістилася значна кількість населення зі східних і південних регіонів, що збільшило попит на житло, харчування, транспортні й рекреаційні послуги. У результаті, за підсумками 2023–2024 рр., західні регіони демонструють зростання надходжень від туристичного збору та податкових платежів, у тому числі в Івано-Франківській та Закарпатській областях, де фіксується помітне збільшення туристичного податку порівняно з довоєнними роками.

Воєнний стан змінює просторову структуру туристичних потоків: зменшується привабливість традиційних приморських і прикордонних з РФ регіонів, натомість Карпатський регіон сприймається як більш безпечний простір для подорожей, короткострокового відпочинку та реабілітації. Опитування українців показують, що під час війни значна частка респондентів обирала для відвідування саме Львів та Карпати, що свідчить про переформатування внутрішніх маршрутів на користь Західної України.

Водночас воєнний стан накладає низку структурних обмежень на розвиток туризму в Карпатському регіоні. До ключових негативних чинників належать:

- ризики безпеки (повітряні тривоги, ракетні удари по критичній інфраструктурі), що знижують готовність населення до тривалих подорожей;
- логістичні ускладнення (обмежена робота авіаційного сполучення, підвищене навантаження на залізничний та автомобільний транспорт);
- інфляційний та ціновий тиск, що підвищує вартість розміщення, харчування, енергоносіїв і, відповідно, туристичних пакетів;
- перевантаження окремих дестинацій через поєднання потоків туристів та внутрішньо переміщених осіб, що створює додатковий тиск на житловий фонд та екосистеми.

Разом з тим, воєнний стан активізував якісні трансформації туристичної активності в Карпатах. Зростає частка соціально орієнтованого, реабілітаційного та волонтерського туризму: санаторно-курортні заклади, реабілітаційні центри й екосадиби частіше приймають військових, внутрішньо переміщених осіб та людей з інвалідністю для відновлення здоров'я та психологічної підтримки. Паралельно формується попит на нові туристичні продукти – безпечні короткі тури вихідного дня, екологічні та етнокультурні маршрути, програми “тихого відпочинку” в гірських селах.

Вплив воєнного стану на туристичну активність у Карпатському регіоні можна охарактеризувати як асиметричний: різке падіння традиційного, насамперед міжнародного, відвідування супроводжується частковою компенсацією за рахунок внутрішнього, соціально й реабілітаційно орієнтованого туризму. Карпати перетворюються на один із ключових “опорних” регіонів підтримки національної туристичної системи в умовах війни, але така роль потребує цілеспрямованої політики безпеки, інфраструктурних інвестицій та екологічного менеджменту, щоб запобігти перевантаженню територій і закласти підґрунтя для повоєнного відновлення галузі.

2.4. Екологічні аспекти організації діяльності та розвитку сільського туризму

Сільський туризм є одним із найбільш екологічно орієнтованих видів туристичної діяльності, оскільки його функціонування безпосередньо пов'язане зі станом природного середовища, збереженістю сільських ландшафтів та якістю природних ресурсів. В умовах зростання екологічних викликів і підвищення попиту на екологічно безпечний відпочинок екологічна складова набуває визначального значення у процесі організації та розвитку сільського туризму.

Основою екологічної привабливості сільського туризму є природне середовище сільських територій, яке характеризується відносно низьким рівнем техногенного навантаження, значною часткою природних і напівприродних ландшафтів, високою біорізноманітністю та сприятливими кліматичними умовами. Саме ці чинники формують унікальний рекреаційний потенціал сільських територій і створюють передумови для розвитку екологічно безпечних туристичних продуктів.

Важливим екологічним аспектом організації сільського туризму є раціональне використання природних ресурсів. Туристична діяльність у сільській місцевості повинна здійснюватися з урахуванням екологічної ємності території, що передбачає обмеження антропогенного навантаження, збереження ґрунтового покриву, водних ресурсів і природних екосистем. Надмірне туристичне навантаження, хаотична забудова та нераціональне використання земель можуть призвести до деградації ландшафтів і втрати екологічної привабливості сільських територій.

Особливу увагу в контексті екологічних аспектів розвитку сільського туризму слід приділяти питанням охорони водних ресурсів і поводження з відходами. У сільській місцевості туристична діяльність часто здійснюється в умовах обмеженої інженерної інфраструктури, що потребує впровадження екологічно безпечних систем водопостачання, очищення стічних вод і утилізації побутових відходів. Використання локальних очисних споруд, сортування відходів і впровадження принципів повторного використання ресурсів сприяє зменшенню негативного впливу туризму на довкілля [46].

Екологічна складова сільського туризму тісно пов'язана з аграрною діяльністю, оскільки значна частина туристичних послуг надається в межах агроосель і фермерських господарств. Застосування екологічно орієнтованих методів ведення сільського господарства, зокрема органічного землеробства, мінімізації використання хімічних засобів захисту рослин і добрив, сприяє збереженню якості ґрунтів і продукції, що, у свою чергу, підвищує екологічну цінність туристичного продукту.

Важливим чинником сталого розвитку сільського туризму є збереження традиційного сільського ландшафту та біорізноманіття. Підтримка традиційних форм землекористування, охорона лісів, луків і водно-болотних угідь сприяють збереженню природної рівноваги та формують привабливе середовище для екологічного, пізнавального й активного туризму. Водночас деградація природних екосистем негативно позначається на туристичній привабливості сільських територій [44].

Не менш важливим екологічним аспектом є формування екологічної свідомості суб'єктів сільського туризму. Власники агроосель, туристи та місцеве населення повинні усвідомлювати відповідальність за збереження природного середовища. Проведення екологічно-просвітницьких заходів, популяризація принципів сталого туризму та залучення місцевих громад до природоохоронної діяльності сприяють підвищенню рівня екологічної культури й забезпечують довгостроковий розвиток сільського туризму.

Таким чином, екологічні аспекти організації та розвитку сільського туризму охоплюють комплекс взаємопов'язаних питань, зокрема раціональне природокористування, зменшення антропогенного навантаження, охорону природних ресурсів, екологізацію аграрної діяльності та формування екологічної відповідальності учасників туристичного процесу. Реалізація цих підходів є передумовою сталого розвитку сільського туризму, збереження природної спадщини та підвищення конкурентоспроможності сільських туристичних дестинацій.

Додатковим важливим екологічним аспектом розвитку сільського туризму є інтеграція принципів сталого просторового планування та зонування сільських територій. Раціональне розміщення туристичних об'єктів з урахуванням природних умов, ландшафтних особливостей і екологічної чутливості територій дозволяє зменшити негативний вплив туристичної діяльності на довкілля. Визначення рекреаційної ємності сільських територій сприяє запобіганню перевантаженню

природних комплексів і забезпечує збалансований розвиток туристичної інфраструктури.

Важливу роль у зменшенні екологічних ризиків відіграє впровадження енергетичних та ресурсозберігаючих технологій у діяльність суб'єктів сільського туризму. Використання відновлюваних джерел енергії, зокрема сонячних колекторів, теплових насосів і біопалива, сприяє скороченню викидів забруднюючих речовин і підвищенню енергоефективності агроосель. Поряд із цим застосування екологічно безпечних будівельних матеріалів і технологій реконструкції житла дозволяє гармонійно поєднати туристичну діяльність із традиційним сільським середовищем.

Крім того, розвиток сільського туризму створює можливості для поєднання економічної діяльності з природоохоронними ініціативами на місцевому рівні. Участь туристичних господарств у програмах збереження біорізноманіття, відновлення традиційних ландшафтів і екологічного моніторингу сприяє формуванню позитивного екологічного іміджу сільських територій. Такий підхід забезпечує не лише підвищення якості туристичних послуг, а й довгострокову екологічну стійкість розвитку сільського туризму.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

3.1. Стратегічні підходи до підвищення конкурентоспроможності сільського туризму та розвиток туристичних продуктів

Сучасний розвиток сільського туризму потребує нових стратегічних підходів, здатних забезпечити його конкурентоспроможність на національному та міжнародному ринку. У контексті європейської інтеграції, глобальних трансформацій туристичних уподобань та прагнення суспільства до екологізації поведінкових практик, сільський туризм уже не розглядається як другорядний сегмент, а перетворюється на перспективний напрям сталого розвитку територій. Конкурентоспроможність у цьому секторі визначається здатністю території та суб'єктів гостинності формувати унікальну туристичну цінність, пропонувати якісні, диференційовані та інноваційні продукти, що ґрунтуються на використанні природних, культурних, соціальних та економічних переваг сільських громад.

Стратегічний розвиток сільського туризму передбачає перехід від традиційної моделі надання базових послуг до концепції інноваційно орієнтованої туристичної дестинації, де ключовими стають цифровізація сервісів, інтеграція локальних ресурсів у туристичну пропозицію, формування високої якості гостинності та розвиток партнерських мереж. Важливою умовою конкурентоспроможності є створення системи маркетингового управління, що включає брендинг території, позиціонування продуктів, просування через цифрові платформи та індивідуалізацію взаємодії з клієнтом. У цьому контексті особливого значення набувають інструменти Destination Management (DMO), інтегровані маркетингові системи, а також участь місцевих громад у формуванні туристичної політики.

Інноваційні туристичні продукти у сільському туризмі розширюють спектр пропозицій від традиційного агротуризму до комплексних тематичних програм, що

включають гастрономічні подорожі, етнографічні маршрути, wellness-тури, крафтові майстер-класи, екологічні експедиції та творчі резиденції. Зростає попит на експерієнс-орієнтовані продукти, де домінує емоційна складова: автентичність села, участь у побутових процесах, знайомство з ремеслами, дегустація локальних продуктів, інтерактивні культурні практики. В умовах воєнного стану та повоєнного відновлення особливо актуальними є програми психологічної реабілітації, тиші та відновлення, що базуються на природних і культурних особливостях сільських територій [50].

Стратегічний підхід до підвищення конкурентоспроможності сільського туризму включає розвиток цифрових інструментів управління та комунікацій, зокрема використання онлайн-бронювання, інтерактивних карт, мобільних додатків, платформ електронного маркетингу, AR/VR-технологій для популяризації туристичних локацій. Цифровізація стає ключовим фактором доступності інформації, підвищення якості сервісу та ефективності взаємодії між туристом і надавачем послуг. Паралельно важливо забезпечити стандартизацію та сертифікацію агросадиб відповідно до європейських вимог – це підвищує рівень довіри, покращує репутацію та сприяє інтеграції українських об'єктів у міжнародні партнерські мережі.

Економічна складова конкурентоспроможності пов'язана з упровадженням кластерних моделей, що об'єднують фермерські господарства, крафтові виробництва, заклади розміщення, культурні установи та органи місцевого самоврядування. Кластери сприяють оптимізації ресурсів, розширенню туристичної пропозиції, створенню синергії між різними секторами місцевої економіки й активують мультиплікативний ефект для зайнятості та розвитку території. Важливою умовою є зміцнення кадрового потенціалу через освітні програми, тренінги, підвищення кваліфікації та залучення молодих фахівців до сільських громад.

Стратегія інноваційного розвитку сільського туризму передбачає врахування екологічних основ та принципів сталості. Збереження ландшафтів, біорізноманіття, культурної спадщини та традиційної архітектури формує довгострокову

привабливість територій. Важливо застосовувати екологічні стандарти у веденні господарювання, сортування відходів, раціональне використання водних ресурсів, розвиток зелених маршрутів та еко-стежок. Сталі практики посилюють туристичну репутацію регіону та відповідають очікуванням сучасних туристів, орієнтованих на екологічно відповідальну поведінку. Таким чином, стратегічні підходи до підвищення конкурентоспроможності сільського туризму (Табл. 3.1.) мають ґрунтуватися на інтеграції інновацій, цифрових технологій, партнерських моделей управління та сталості. Формування нових туристичних продуктів повинно враховувати сучасні тенденції попиту, потреби внутрішнього ринку, потенціал місцевих громад та унікальність сільських територій.

Таблиця 3.1. – Стратегічні напрямки підвищення конкурентоспроможності сільського туризму

Стратегічний напрям	Особливості напрямку	Очікуваний ефект
Інноваційні туристичні продукти	Гастрономічні тури, етномаршрути, крафтові майстер-класи, wellness-програми, творчі резиденції	Розширення асортименту послуг, підвищення цінності та унікальності пропозиції
Цифровізація сервісів	Онлайн-бронювання, мобільні додатки, AR/VR-екскурсії, інтерактивні карти, цифровий маркетинг	Підвищення доступності, зручності та якості туристичного обслуговування
Брендинг і маркетинг території	Формування іміджу сільської дестинації, просування через соцмережі, участь у міжнародних програмах	Зміцнення впізнаваності території та зростання внутрішніх і зовнішніх потоків
Кластеризація та партнерства	Співпраця фермерів, агросадіб, культурних установ, громадських організацій	Мультиплікативний ефект, оптимізація витрат, створення комплексних туристичних продуктів
Сертифікація та стандартизація	Упровадження європейських стандартів якості, категоризація агросадіб	Підвищення довіри туристів, покращення рівня сервісу
Розвиток людського капіталу	Тренінги, курси, професійна освіта, залучення молоді до сільських громад	Підвищення компетентності персоналу та конкурентоспроможності дестинацій
Екологічна сталість	Екостежки, зелені маршрути, відповідальне використання ресурсів, збереження ландшафтів	Підвищення довгострокової привабливості та формування екологічного іміджу

Джерело: сформовано автором

Реалізація таких підходів забезпечує зростання економічної активності, зміцнення туристичної привабливості й розвиток сільських регіонів у довгостроковій перспективі. Таблиця 3.1. узагальнює ключові стратегічні напрями, які формують конкурентоспроможність сільського туризму в сучасних умовах. Представлені інструменти демонструють, що ефективність розвитку цього сектору залежить від здатності суб'єктів туристичної діяльності поєднувати інноваційність, якість сервісу, маркетингові підходи та екологічну відповідальність. Запровадження нових туристичних продуктів – гастрономічних, етнокультурних, wellness-орієнтованих – дозволяє суттєво розширити спектр послуг і збільшити індивідуалізовану цінність для туристів. Водночас цифровізація сервісів та інтерактивні технології підсилюють доступність, зручність і прозорість туристичного обслуговування, що є однією з головних вимог сучасного користувача [52].

Другим важливим блоком є організаційно-економічні механізми: брендинг територій, кластерні підходи, сертифікація та стандартизація. Вони сприяють формуванню чіткої ринкової позиції дестинації, покращенню репутаційного капіталу та підвищенню рівня довіри з боку споживачів. Партнерства між агросадибами, фермерами, виробниками локальної продукції та культурними установами створюють комплексні туристичні маршрути та генерують мультиплікативний ефект для місцевої економіки. У свою чергу розвиток людського капіталу та впровадження екологічних стандартів забезпечують сталість туризму, підтримуючи не лише економічний, а й соціально-екологічний баланс територій. Таким чином, таблиця відображає системний підхід до зміцнення конкурентних переваг сільського туризму, де кожен стратегічний інструмент виконує важливу функцію у загальній моделі розвитку. Сукупність цих напрямів дозволяє підвищити якість туристичного продукту, забезпечити довгострокову привабливість дестинацій та створити умови для стійкого економічного зростання сільських територій.

Проведений SWOT-аналіз (Табл. 3.2.) свідчить, що сільський туризм має потужний потенціал для інноваційного розвитку, адже поєднує унікальні природні

та культурні ресурси, високий запит суспільства на екологічні та автентичні форми відпочинку, а також значні можливості для створення нових видів туристичних продуктів. Сильні сторони та зовнішні можливості формують платформу для довгострокового розвитку, зокрема через впровадження цифрових інструментів, кластеризації, інноваційних сервісів і залучення міжнародних програм фінансування.

Таблиця 3.2. – SWOT-аналіз розвитку сільського туризму та розвиток туристичних продуктів

S – Сильні сторони	W – Слабкі сторони
• Високий потенціал природних, ландшафтних та рекреаційних ресурсів сільських територій. • Автентичність культурно-історичної спадщини, традицій, ремесел і локальної гастрономії. • Зростання попиту на екологічний, гастрономічний, етнографічний та wellness-туризм. • Можливість створення інноваційних продуктів з високим рівнем унікальності та низькою конкуренцією. • Активність локальних громад та фермерів у розвитку крафтових виробництв і партнерських мереж	• Недостатня інфраструктура (дороги, комунікації, транспортне забезпечення) у значній частині сільських громад. • Низький рівень професійної підготовки персоналу, нестача фахівців та сервісно орієнтованої культури. • Слабка цифровізація та недостатній рівень онлайн-просування агросадиб і туристичних продуктів. • Нечіткі стандарти якості та обмежене застосування сертифікації агросадиб. • Відсутність системного брендингу сільських дестинацій на національному рівні.
О – Можливості	Т – Загрози
• Інтеграція інноваційних форм туристичних продуктів: екоекспедиції, майстер-класи, творчі резиденції, AR/VR-тури. • Активний розвиток внутрішнього туризму та зміна уподобань на користь природних і «тихих» локацій. • Можливість залучення грантів ЄС, державних програм підтримки сільських територій, розвитку кластерів. • Розвиток цифрового маркетингу, онлайн-платформ та міжнародних туристичних мереж (ДМО, кластери, партнерства). • Підвищення попиту на сталий та екологічно відповідальний туризм	• Вплив воєнного стану: безпекові ризики, обмеження мобільності, зниження платоспроможності населення. • Мігрантський тиск та перевантаження окремих територій, що може призвести до погіршення екологічного стану та якості послуг. • Погіршення стану інфраструктури під впливом економічних криз та воєнних дій. • Конкуренція з більш розвиненими європейськими агротуристичними регіонами у довгостроковій перспективі • Ризик комерціалізації та втрати автентичності внаслідок надмірного туристичного навантаження

Джерело: сформовано автором

Водночас слабкі сторони та загрози вимагають стратегічного управління. Недостатня інфраструктура, низький рівень цифровізації, нестача стандартизації та вплив безпекових факторів можуть суттєво стримувати розвиток. Саме тому ключем до підвищення конкурентоспроможності є інтеграція інновацій з управлінськими інструментами: розвитком людського капіталу, впровадженням стандартів якості, формуванням ефективних маркетингових і брендингових стратегій та розвитком сталих практик.

Інноваційні туристичні продукти відіграють ключову роль у формуванні конкурентоспроможності сільського туризму, оскільки забезпечують унікальність пропозиції, відповідають сучасним тенденціям попиту та сприяють диверсифікації локальної економіки. У глобальних умовах екологізації, цифровізації й зміни туристичних мотивацій перевага надається тим формам подорожей, які пропонують не лише відпочинок, а й змістовний досвід, пов'язаний з природою, автентичністю та локальною культурою. Саме тому особливого значення набуває розвиток таких інноваційних продуктів, як еко-маршрути, greenways та гастрономічні тури.

Еко-маршрути становлять один із найбільш динамічних напрямів інноваційного туризму, адже вони поєднують природні ресурси, освітній компонент і можливості активного відпочинку. Вони спрямовані на формування екологічно відповідальної поведінки туристів, розвиток пішохідного, велосипедного, кінного або водного туризму, а також сприяють популяризації природоохоронних територій. Еко-маршрути мають високу цінність для сільських громад, оскільки рівномірно розподіляють туристичний потік, зменшують навантаження на окремі локації та стимулюють економічну активність у віддалених поселеннях.

Окрему групу інноваційних продуктів формують greenways — багатофункціональні зелені коридори, що поєднують природні та культурно-історичні елементи в єдину маршрутну систему. Greenways відзначаються сталим підходом до використання ресурсів, доступністю для різних категорій населення та високим туристично-освітнім потенціалом. Вони можуть охоплювати колишні

залізничні колії, річкові долини, лісові масиви й історичні шляхи, перетворюючи їх на безпечні та інклюзивні маршрути для рекреації. Наявність greenways у сільському просторі сприяє розвитку циклічного та повільного туризму, стимулює партнерства між громадами та підтримує створення комплексних туристичних продуктів, які поєднують природу, культуру та місцеву економіку.

Гастрономічні тури також є важливим елементом інноваційної пропозиції сільського туризму. Вони базуються на локальних продуктах, традиційних технологіях приготування страв і крафтових практиках, що формують унікальний харчовий бренд території. Гастротури поєднують дегустації, майстер-класи, демонстрації фермерського виробництва, участь у сезонних аграрних подіях та знайомство з культурою харчування певного регіону. Вони не лише зміцнюють туристичну привабливість, а й сприяють розвитку фермерських господарств, переробних підприємств, крафтових майстерень і кооперативів, формуючи мультиплікативний ефект для всієї громади.

Розвиток таких інноваційних туристичних продуктів створює передумови для підвищення конкурентоспроможності сільських дестинацій завдяки розширенню їх ринкової пропозиції, підвищенню емоційної цінності відвідування та формуванню позитивного туристичного іміджу. Еко-маршрути, greenways та гастротури сприяють формуванню сталих туристичних практик, поєднуючи економічні інтереси громад із збереженням природної та культурної спадщини. Завдяки цьому вони виступають одним із найважливіших стратегічних напрямів інноваційного розвитку сільського туризму.

3.2. Інноваційні екологічні напрямки розвитку сільського туризму в контексті регіональних програм сталого розвитку

У сучасних умовах трансформації соціально-економічних систем та зростання екологічних викликів впровадження інноваційних екологічних підходів у розвиток сільського туризму набуває стратегічного значення. Сільський туризм у

регіональних програмах сталого розвитку розглядається не лише як форма рекреації, а як інструмент екологізації територій, підвищення якості життя місцевих громад, диверсифікації економіки та збереження природної та культурної спадщини. Впровадження екологічних інновацій забезпечує гармонізацію взаємодії між туристичною діяльністю та природними ресурсами, що є ключовою передумовою сталого використання ландшафтно-рекреаційного потенціалу регіонів [53].

Одним із центральних напрямів інноваційного розвитку є інтеграція принципів «зеленої економіки», що передбачає зменшення негативного впливу туристичної діяльності на довкілля, оптимізацію споживання енергії та ресурсів, а також підтримку екологічно відповідального виробництва. Використання відновлюваних джерел енергії (сонячних панелей, теплових насосів, біопалива), систем енергоефективності, екодизайну та безвідходних технологій у сільських садибах формує нову модель туристичного продукту — екотуристичний простір із мінімальним вуглецевим слідом. Така модель стимулює регіональний розвиток, підвищує конкурентоспроможність територій і сприяє формуванню позитивного туристичного іміджу регіону як екологічно відповідальної дестинації.

Важливим складником екологічних інновацій є розвиток органічного виробництва як частини туристичного продукту. Органічні фермерські господарства стають платформою для агротуристичних маршрутів, майстер-класів та дегустацій, що поєднують традиційні практики землеробства зі світовими стандартами якості та екологічності. Органічний сектор дозволяє створювати унікальні туристичні продукти: гастротури, тематичні фермерські фестивалі, еко-екскурсії та освітні програми зі сталого землекористування. Це не лише підвищує додану вартість туристичних послуг, але й сприяє збереженню біорізноманіття, покращенню стану ґрунтів, водних ресурсів та формуванню екологічної свідомості туристів і місцевого населення.

Екологічні інновації у сільському туризмі також передбачають впровадження ефективних систем екологічного менеджменту та сталого управління природними ресурсами. У рамках регіональних програм сталого розвитку дедалі більшого значення набувають практики оцінки екосистемних послуг, сертифікація туристичних об'єктів за стандартами екологічної сталості (Green Key, EU Ecolabel), моніторинг впливу туристичної активності на природне середовище. Застосування інструментів геоінформаційних систем (GIS) та цифрових екологічних платформ дозволяє проводити просторовий аналіз ресурсів, моделювати антропогенне навантаження та оптимізувати туристичні потоки, що є критично необхідним для збереження природних комплексів.

Окремої уваги потребує розвиток екологічно маркованих туристичних маршрутів, greenways та екостежок, які орієнтовані на мінімальний вплив на природне середовище та підвищують доступність рекреаційних ресурсів для широкого кола відвідувачів. Інновації у проєктуванні таких маршрутів включають використання природних матеріалів, створення інтерпретаційних центрів, інтерактивних інформаційних систем, QR-орієнтування й цифрових додатків, які підвищують якість туристичного досвіду, водночас не порушуючи природний баланс територій [45].

Загалом інноваційні екологічні підходи до розвитку сільського туризму формують нову парадигму регіонального розвитку, орієнтовану на сталий баланс між економічними вигодами та екологічною безпекою. Поєднання зеленої економіки, органічного виробництва, сучасних технологій управління ресурсами та екотуристичних практик сприяє формуванню стійких, екологічно відповідальних туристичних дестинацій. Такі дестинації здатні забезпечити не лише економічний ефект та зайнятість у сільських громадах, але й довгострокове збереження екосистем, ландшафтів та культурної самобутності регіонів.

Інноваційні екологічні підходи до розвитку сільського туризму у Карпатському регіоні набувають особливої актуальності з огляду на високу

концентрацію природно-рекреаційних ресурсів, унікальність гірських екосистем та значний туристичний потенціал території. Сільські громади Карпат характеризуються традиційною системою природокористування, тісним поєднанням культурної спадщини, природних ландшафтів і господарської діяльності, що створює унікальні можливості для формування екологічно збалансованого та інноваційного туристичного продукту.

Застосування принципів зеленої економіки в Карпатах передбачає створення низьковуглецевої інфраструктури туристичних садиб та невеликих фермерських господарств, упровадження енергоощадних технологій, локальних систем перероблення відходів, використання відновлюваних джерел енергії, які є доступними для гірських територій завдяки значному потенціалу сонячної та гідроенергії. Це сприяє формуванню екоорієнтованих агротуристичних кластерів, які можуть слугувати прикладом сталого розвитку для інших регіонів країни.

Особливе значення в Карпатському регіоні має органічне виробництво, адже мозаїчність ландшафтів, природна чистота ґрунтів та традиційні методи землеробства створюють оптимальні умови для вирощування екологічно сертифікованої продукції. Органічні господарства стають ключовими елементами туристичного продукту: тут організовують дегустаційні тури, гастрономічні фестивалі, тематичні етномаршрути, пропонують «фермерський відпочинок» у поєднанні з пішохідними турами, кінними прогулянками чи участю у сезонних роботах на господарстві. Це підвищує економічну самодостатність гірських громад і сприяє збереженню локальної аграрної культури.

Сучасні екологічні інновації активно впроваджуються у систему управління природними ресурсами Карпат, де надмірне рекреаційне навантаження, вирубка лісів, деградація пасовищ і зсувні процеси становлять серйозні екологічні ризики. Використання геоінформаційних систем, створення інтерактивних цифрових карт рекреаційного навантаження, систем раннього виявлення природних небезпек та екологічного моніторингу дозволяють оптимізувати туристичні потоки, визначати

придатні зони для розвитку нових садиб та зменшувати антропогенний тиск на вразливі гірські екосистеми.

Важливими елементами інноваційної екологізації у Карпатах є greenways, екомаршрути, етнологічні та природні стежки, які формують безпечну, екологічно збалансовану і привабливу мережу туристичної інфраструктури. Їх розроблення включає застосування природних матеріалів, інтерпретаційних центрів, інформаційних стендів, QR-навігації, аудіогідів і цифрових платформ, що поєднують традиційні знання місцевих громад із сучасними технологіями. Такі маршрути сприяють збереженню природної та етнокультурної спадщини, водночас підвищуючи економічну активність сільських територій.

Таблиця 3.3. – Інноваційні екологічні напрямки до розвитку сільського туризму у Карпатському регіоні

Напрямок інновацій	Характеристика проявів у Карпатському регіоні	Очікувані результати для сталого розвитку
Впровадження принципів зеленої економіки	Використання сонячних панелей, міні-ГЕС, біопалива; енергоефективні системи у садибах; зменшення споживання ресурсів	Зниження вуглецевого сліду; економія енергії; формування екологічного іміджу регіону
Розвиток органічного виробництва та гастротуризму	Створення органічних ферм, дегустаційних турів, фермерських фестивалів; вирощування екопродукції з урахуванням традицій	Підвищення конкурентоспроможності туристичного продукту; стимулювання місцевої економіки; збереження агробіорізноманіття
Сучасне управління природними ресурсами	GIS-моделювання рекреаційного навантаження; цифрові карти екосистем; моніторинг стану лісів, водних ресурсів, пасовищ	Оптимізація туристичних потоків; мінімізація деградації ландшафтів; збереження природних екосистем
Розвиток екомаршрутів та greenways	Створення тематичних екомаршрутів, етностежок, природних стежин із QR-навігацією та інтерпретаційними панелями	Підвищення привабливості туристичних дестинацій; екологічна просвіта; збільшення тривалості перебування туристів
Екоорієнтовані кластери та локальні партнерства	Формування регіональних кластерів «еко-садиб», співпраця фермерів, туроператорів, громадських організацій	Синергія локальних ініціатив; створення робочих місць; розвиток інноваційного середовища

Джерело: сформовано автором

Подані дані у таблиці 3.3 узагальнюють ключові інноваційні екологічні підходи, що визначають сучасну модель розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні, та демонструють їх змістовне наповнення й очікуваний внесок у реалізацію регіональних програм сталого розвитку. Структуризація матеріалу за напрямками дозволяє комплексно оцінити взаємозв'язки між технологічними, управлінськими та соціально-економічними компонентами екологізації туристичної діяльності.

Перший блок таблиці охарактеризовує впровадження принципів зеленої економіки, що передбачає використання енергоефективних рішень та альтернативних джерел енергії, зменшення ресурсомісткості туристичної інфраструктури та формування екологічно відповідної поведінки суб'єктів господарювання. У гірських громадах Карпат такі технології забезпечують не лише економію ресурсів, а й зниження антропогенного навантаження, підвищуючи екологічну стійкість територій.

Другий напрям пов'язаний із розвитком органічного виробництва, що інтегрується у туристичний продукт через фермерські господарства, дегустаційні тури та гастрономічні фестивалі. Така діяльність сприяє диверсифікації місцевої економіки, формуванню унікальних конкурентних переваг регіону, а також посиленню ролі традиційних практик у збереженні автентичності карпатських громад.

Третій блок відображає сучасні підходи до екологічно орієнтованого управління природними ресурсами, серед яких особливого значення набуває застосування геоінформаційних систем, цифрового моніторингу та моделей оцінки рекреаційного навантаження. Інноваційні інструменти дозволяють здійснювати просторове планування туризму, запобігати деградації природних екосистем та забезпечувати збалансований розвиток ландшафтів.

Четвертий напрям стосується створення екологічно маркованих маршрутів (greenways, екомаршрути, етностежки), що поєднують природні й культурні ресурси Карпатського регіону з сучасними сервісами навігації та інтерпретації. Це

сприяє підвищенню туристичної привабливості території, розвитку екологічної освіти та збільшенню тривалості перебування туристів.

П'ятий блок таблиці підкреслює значення екоорієнтованих кластерів та партнерств, які забезпечують синергію між сільськими садибами, виробниками органічної продукції, громадськими організаціями та туристичним бізнесом. Кластерний підхід формує інноваційне середовище, стимулює зайнятість і посилює соціально-економічну стійкість гірських громад.

У сукупності зазначені інноваційні підходи створюють комплексну модель екологізації сільського туризму в Карпатському регіоні, що узгоджується зі стратегічними пріоритетами регіонального розвитку та Європейськими стандартами сталості. Вони забезпечують баланс між туристичною активністю, охороною природних ресурсів, економічним зростанням і збереженням культурної самобутності території.

3.3. Перспективи розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні

Перспективи розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні України формуються під впливом сукупності природних, соціокультурних, економічних та інституційних чинників, що забезпечують високий потенціал території для формування конкурентоспроможного та екологічно орієнтованого туристичного продукту. Карпати є одним із найдинамічніших регіонів у контексті розвитку туризму та рекреації, а сільський туризм відіграє ключову роль у збереженні традиційного укладу гірських громад, диверсифікації місцевої економіки та реалізації концепції сталого розвитку.

У найближчі роки очікується зростання попиту на екологічно безпечні, локальні та автентичні форми відпочинку, що відповідає глобальним трендам постпандемічного і посткризового туризму. Сільські території Карпат, завдяки низькій урбанізованості, різноманіттю ландшафтів і природній чистоті, здатні запропонувати туристам високий рівень приватності та безпеки, поєднаний з

активними видами рекреації та культурною програмою. Використання природних ресурсів — гірських ландшафтів, мінеральних джерел, лісових масивів, водоспадів, полонин — створює основу для формування диференційованих туристичних продуктів, орієнтованих на потреби різних груп відвідувачів.

Однією з ключових перспектив є подальший розвиток агротуристичних кластерів та створення інтегрованих туристичних маршрутів, що поєднують екологічні стежки, етнокультурні осередки, ремісничі майстерні, органічні ферми та локальну гастрономію. Такий підхід дозволяє збільшити тривалість перебування туристів, стимулює розвиток малих форм підприємництва та сприяє збереженню культурної спадщини регіону. Організація гастрономічних фестивалів, ярмарків, майстер-класів з традиційних ремесел, а також розвиток зелених маршрутів (greenways) допомагають створити сталі туристичні продукти з високою доданою вартістю.

Перспективним напрямом є цифровізація туристичного середовища. У Карпатах зростає потреба у впровадженні систем GIS-моніторингу, мобільних застосунків для навігації туристичними маршрутами, інтерактивних платформ для бронювання сільських садиб, а також цифрових інструментів інтерпретації культурної спадщини. Використання таких технологій підвищує доступність інформації, покращує якість туристичного сервісу та дозволяє ефективно управляти рекреаційним навантаженням, особливо в умовах інтенсивного відвідування популярних локацій.

Подальше зростання ролі сільського туризму пов'язане з упровадженням зеленої економіки, енергоефективних рішень та екологічних інновацій. У Карпатському регіоні дедалі активніше застосовуються відновлювані джерела енергії (сонячні панелі, міні-ГЕС), системи сортування та перероблення відходів, екологічно відповідні будівельні матеріали, біоочисні установки. Така трансформація інфраструктури дозволяє зменшити негативний вплив на природу та підвищує екологічний бренд території, що особливо важливо для сучасного туриста з високим рівнем екологічної свідомості.

Суттєві перспективи також пов'язані зі зміцненням інституційної та нормативно-правової підтримки сільського туризму. Регіональні програми розвитку Карпат передбачають фінансування проєктів у сфері зеленої економіки, розвиток малих підприємств, модернізацію транспортної інфраструктури, підтримку місцевої крафтової продукції та промоцію туристичних destinations. У межах державних та міжнародних грантових програм можливе створення центрів підтримки сільських садиб, навчальних хабів для підприємців і платформ для маркетингу туристичних послуг.

Окремим перспективним напрямом виступає розвиток органічного виробництва та гастротуризму, які стають невід'ємною складовою туристичного продукту Карпат. Зростання попиту на місцеву екологічно чисту продукцію, інтерес до традиційних карпатських страв і способів їх приготування відкривають можливості для створення кулінарних маршрутів, фермерських дегустаційних турів, а також для появи нових підприємств із виробництва органічних товарів.

Соціальна перспектива розвитку сільського туризму полягає у зміцненні місцевих громад. Туризм сприяє зайнятості населення, створенню робочих місць для молоді, підвищенню доходів домогосподарств і зменшенню масштабів трудової міграції. Посилення ролі громад у плануванні та управлінні туристичними ресурсами сприятиме підвищенню їх самодостатності та реалізації моделей партисипативного управління.

Загалом перспективи розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні визначаються його здатністю забезпечити сталий баланс між рекреаційною діяльністю та охороною природного середовища, економічним зростанням і культурним відродженням. Комплексний розвиток інфраструктури, екологічна модернізація, інтеграція традиційних практик із сучасними технологіями та активна участь місцевих громад формують підґрунтя для зміцнення позицій Карпат як одного з провідних центрів сільського туризму у Східній Європі.

Перспективи розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні визначаються його унікальним природно-ресурсним потенціалом, високим рівнем збереженості традиційної культури та зростанням попиту на екологічні форми відпочинку в умовах сучасних глобальних викликів. Аналіз засвідчує, що Карпати мають всі передумови для формування конкурентоспроможного туристичного середовища, заснованого на принципах сталого розвитку, екологічної відповідальності та збереження культурної спадщини місцевих громад.

Подальший поступ галузі забезпечуватиметься інтеграцією інноваційних підходів, серед яких ключову роль відіграють цифровізація туристичного простору, впровадження зеленої економіки, розвиток органічного виробництва, посилення екологічного менеджменту та розширення мережі зелених маршрутів. Ці напрями створюють підґрунтя для формування багатокомпонентних туристичних продуктів, орієнтованих на різні групи туристів, та сприяють зниженню антропогенного навантаження на природні екосистеми.

Особливої ваги набуває соціальний вимір розвитку сільського туризму, адже він сприяє зайнятості населення, диверсифікації доходів домогосподарств, відродженню традиційних ремесел та зміцненню локальної ідентичності. Посилення ролі місцевих громад, формування кластерних об'єднань і партнерств між суб'єктами туристичної діяльності створюють нові можливості для економічного розвитку гірських територій.

Таким чином, сільський туризм у Карпатському регіоні має значний потенціал для перетворення на один із пріоритетних напрямів регіонального розвитку. Його перспективи ґрунтуються на поєднанні природної унікальності, культурної автентичності та сучасних інноваційних рішень, що забезпечує формування стійкої та конкурентної туристичної дестинації, орієнтованої на довгостроковий соціально-економічний та екологічний ефект.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження, присвяченого теоретичним, аналітичним та практичним аспектам розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні України, було одержано наступні висновки, які підтверджують актуальність та стратегічну значущість цієї сфери для соціально-економічного зростання гірських територій та відновлення туристичної індустрії в умовах сучасних викликів.

У першому розділі узагальнено теоретико-методологічні засади функціонування сільського туризму в Україні. На основі аналізу еволюції понять «сільський туризм», «зелений туризм», «агротуризм» встановлено їх спільні та відмінні риси, що дозволило визначити наукову змістовність і структуру цих категорій. Дослідження нормативно-правового забезпечення показало, що державна політика у сфері сільського туризму поступово наближається до європейських стандартів, хоча потребує подальшої систематизації та інституційної підтримки. Розкрито роль сільського туризму як важливого чинника соціально-економічного розвитку територіальних громад, здатного забезпечити зайнятість, диверсифікацію доходів та збереження культурної спадщини. Обґрунтовано методологічні підходи до дослідження сільського туризму, зокрема комплексність, міждисциплінарність, системність та використання статистичних, аналітичних і польових методів.

Другий розділ присвячено аналізу сучасного стану та проблем розвитку сільського туризму в Карпатському регіоні. Досліджено природно-рекреаційний, культурний та інфраструктурний потенціал регіону та визначено, що Карпати володіють одними з найкращих умов для розвитку екологічних і етнокультурних туристичних продуктів. Оцінено попит, мотиваційні фактори та інтенсивність туристичних потоків, що свідчить про стале зростання інтересу до автентичних, безпечних та екологічно орієнтованих форм відпочинку. Виявлено ключові бар'єри, які стримують розвиток галузі: нерівномірність інфраструктурного забезпечення,

дефіцит інвестицій, недостатня інституційна підтримка, сезонність туристичної активності та екологічні загрози, пов'язані з антропогенним навантаженням на природні ресурси. Окремо підкреслено важливість екологічної складової як визначального чинника сталого розвитку.

У третьому розділі сформовано стратегічні напрями і перспективи удосконалення сільського туризму в Карпатському регіоні. Обґрунтовано необхідність використання інноваційних підходів для підвищення конкурентоспроможності туристичних продуктів, упровадження моделей кластерного розвитку, диверсифікації послуг та модернізації туристичної інфраструктури. Визначено перспективні екологічні напрями, що включають інтеграцію зеленої економіки, розвиток органічного виробництва, екологічно орієнтоване управління ресурсами, цифровізацію туристичного середовища та впровадження екомаршрутів і greenways. Розкрито перспективи розвитку сільського туризму на основі поєднання природної унікальності Карпат, культурної автентичності та інноваційних інструментів сталого менеджменту, що створює потенціал для формування конкурентної дестинації європейського рівня.

Підсумовуючи результати дослідження, можна стверджувати, що сільський туризм у Карпатському регіоні має значний потенціал стати одним із провідних напрямів регіонального розвитку. Реалізація цього потенціалу залежить від гармонійного поєднання державної підтримки, активності місцевих громад, залучення інвестицій, модернізації інфраструктури та впровадження сучасних екологічних і управлінських інновацій. Сільський туризм здатний забезпечити збалансоване соціально-економічне зростання, сприяти збереженню природної та культурної спадщини та формувати стійкі моделі розвитку сільських територій у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/324/95-%D0%B2%D1%80>
2. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15.05.2003 № 742-IV. «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/742-15>
3. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI. «Законодавство України» ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4618-17>
4. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : Постанова КМУ від 05.08.2020 № 695 // База даних «Законодавство України» ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/695-2020-%D0%BF>
5. Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат (Карпатська конвенція) : міжнародний договір. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/998_164
6. Спілка сільського зеленого туризму України (офіційний сайт). URL: <https://greentour.com.ua/>
7. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні (довідник/контакти на Дія.Бізнес). URL: <https://business.diia.gov.ua/entrepreneur-handbook/item/go-spilka-spriyannya-rozvitku-silskogo-zelenogo-turizmu-v-ukrayini->
8. Про затвердження Програми розвитку туризму та курортів у Львівській області на 2021–2025 роки. URL: <https://lvivoblrada.gov.ua/doc/rr/page/64>
9. Бутко М.П. Генезис економічної теорії та методологічні підходи до оцінки туристичного потенціалу регіону. Економіка і держава. Міжнародний науково-практичний журнал. 2014. № 5. С. 33-38.
10. Про внесення змін до Програми розвитку туризму та курортів у Львівській області на 2021–2025 роки : Розпорядження ЛОБА (2025). URL: <https://loda.gov.ua/documents/147744>

11. Програма розвитку туризму і курортів у Закарпатській області на 2024–2026 роки. URL: https://zaktour.gov.ua/wp-content/uploads/2024/02/zakhody_prohramy_rozvytku_turyzmu_ta_kurortiv_u_zakarpatskij_oblasti.doc.pdf
12. Iryna Dydiv (2023) Trends in Rural Tourism Development in Lviv Region Based on Forecasting. Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development Vol. 23, Issue 1 S. 169-178 https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.23_1/volume_23_1_2023.pdf
13. Колективні засоби розміщування (методологія статистичного спостереження) / Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/metaopus/2023/2_03_12_02_2023.htm
14. Regional Aspects of the Development of Rural Tourism in the Carpathian Region of Ukraine (the example of Lviv Province) (ResearchGate). URL: https://www.researchgate.net/publication/325399890_Regional_Aspects_of_the_Development_of_Rural_Tourism_in_the_Carpathian_Region_of_Ukraine_the_example_of_Lviv_Province
15. Липчук В. В., Дидів І. Б. Значення агротуристичного підприємництва у розвитку сільських територій в Україні. Вісник Львівської комерційної академії: серія економічна. 2013. Вип. 43. С. 96-100.
16. Дидів І. Б. Кластерна форма організації агротуристичного підприємництва. Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК. 2014. № 21 (2). С. 184-18
17. Довбенко О.Л. Спеціальні економічні зони туристично-рекреаційного типу: порівняльна характеристика. Вісник ТНЕУ. 2017. № 2. С. 135-142.
18. Дидів І. Б. Агротуристичний вектор розвитку сільських територій Івано-Франківщини. Глобальний економічний простір: детермінанти розвитку: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 15 грудня 2017 р.). Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. Ч. 1. 128 с.

19. Дутчак Т.М. Екотуризм в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Географія. 2021. №1(57). С. 127–133.
20. Дидів І. Б. Діяльність та розвиток агротуризму у Львівській та Івано-Франківській області. Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК. 2016. №23 (1). С. 119-123.
21. Дидів І. Б. Підприємницькі засади розвитку агротуризму. Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК. 2019. № 26. С. 146-150.
22. Dydiv I. Efficiency of the use of tourist and recreational potential in the Lviv region. Methods of improving the economy, tourism and management: collective monograph. Tourism and hotel and restaurant business / Andrushchak I., Chudovets V., Rechun O. etc. International Science Group. Boston: Primedia eLaunch, 2023. S. 504 – 514. <https://doi.org/10.46299/ISG.2023.MONO.ECON.1>
23. Dydiv Iryna. Agritourism Cluster as a type of Innovative Tourism Development in Rural Areas. Prospects for the development of the tourism and hospitality industry in Ukraine based on the experience of the European Union: Scientific monograph. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2023. S. 121-142 с. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-308-8-6>
24. Дидів І. Б. Динаміка розвитку сільського туризму та агротуризму на ринку туристичних послуг. Вісник Львівського національного університету природокористування: економіка АПК. 2022. № 29. С. 110-116. DOI: <https://doi.org/10.31734/economics2022.29.110>
25. Petrenko, N. et al. (2024). Rural green tourism in Ukraine: Organization and development trends (E3S Web of Conferences, PDF). URL: https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/pdf/2024/88/e3sconf_iscmee2024_01011.pdf
26. Особливості розвитку сільського зеленого туризму в Україні (стаття, TourLib). URL: https://tourlib.net/statti_ukr/kulik.htm

- 27.
28. Kudak, K. (2021). Socio-economic potential for the development of rural green tourism in Transcarpathian region (Baltija Publishing). URL: <https://baltijapublishing.lv/index.php/gbdej/article/view/1517>
29. Гоблик В. Європейський досвід державного регулювання сільського зеленого туризму URL: https://tourlib.net/statti_ukr/goblyk4.htm
30. Dydiv, I. (2022). Tendence of Rural Green Tourism Development in Ukraine on the Basis of Forecasting. Zeszyty Naukowe WSTiE, Tom 22, №2 (PDF). URL: <https://zn.wste.edu.pl/images/ZN22.pdf>
31. Dydiv, I. (2022). Tendence of Rural Green Tourism Development... (запис у BazEkon). URL: <https://bazekon.icm.edu.pl/bazekon/element/bwmeta1.element.ekon-element-000171652606>
32. Липчук В. В., Дидів І. Б., Крупа О. М. (2021). Інноваційні напрями в агротуристичній діяльності. Причорноморські економічні студії. Вип. 71 (PDF). DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.71-22>
33. Дидів І. Б. (2022). Динаміка розвитку сільського туризму та агротуризму на ринку туристичних послуг (PDF-репозитарій). DOI: <https://doi.org/10.31734/economics2022.29.110>
34. Gorishevskiy, P. та ін. Сільський туризм, агротуризм, екотуризм і зелений туризм (матеріали TourLib). URL: https://tourlib.net/books_green/gorishevsky2-1.htm
35. Проблеми та перспективи розвитку сільського зеленого туризму (стаття, TourLib). URL: https://tourlib.net/statti_ukr/lytvyn3.htm
36. Сільський зелений туризм як фактор розвитку сільської місцевості (стаття, TourLib). URL: https://tourlib.net/statti_ukr/rybak2.htm
37. Revitalization of Rural Areas of the Carpathian Region. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/c544b539-cc53-4b6f-ba71-d020bd4651ae/content>

38. Про Стратегію розвитку Закарпатської області до 2027 року. URL: https://zakarpatt-rada.gov.ua/docs/rishennya/8/17_sesion/rish1216.pdf
39. Čižmodij, Ya. (2022). Формування стратегії розвитку туризму в Закарпатті. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/bitstreams/6a6c96e4-0ffe-48d1-ba97-764d074fda1a/download>
40. Дидів І. Б., Дидів А. І. Агротуризм як вид підприємницької діяльності на селі: монографія. Львів: «СПОЛОМ», 2024. 264 с. DOI: <https://doi.org/10.31734/978-617-8385-88-0>
41. Галунко Б. Г., Табенська О. І., Прилуцький А. М. Інституційні засади розвитку сільського туризму URL: <https://socrates.vsau.org/b04213/html/cards/getfile.php/16492.pdf>
42. Горішевський П., Васильєв В., Зінько Ю. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності URL: https://tourlib.net/books_green/gorishevsky2-1.htm
43. Дидів І. Б. Становлення агротуризму та його роль у розвитку українського села. Теоретичні основи і практичні аспекти використання ресурсоощадних технологій для підвищення ефективності агропромислового виробництва і розвитку сільських територій: матеріали тез XV Міжнар. наук.-практ. форуму Львівського національного аграрного університету (м. Дубляни, 24-26 вересня 2014 р.). Львів, 2014. С. 115-121.
44. Дидів І. Б. Агротуристична діяльність, як засіб захисту та збереження навколишнього середовища. Забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, можливості, перспективи: матеріали доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 16-17 лютого 2018 р.). Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 77-79.
45. Дидів І. Б. Основні засади розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах

України: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 18-19 жовтня 2019 р.). Львів: ЛДУФК ім. І. Боберського, 2019. С. 48-50.

46. Державна служба статистики України (Держстат) URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/cg.htm

47. Карпатський регіональний туристичний кластер: аналіз діяльності 2010–2023 рр. Аналітична записка ГО «Центр розвитку Карпат». Львів, 2023. 28 с.

48. Колесник Т., Багнета В. (2024). Особливості розвитку рекреаційного туризму в територіальних громадах регіону. Економіка та суспільство, (60). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-45>

49. Кравчук Ю.С. Природно-рекреаційний потенціал Карпатського регіону: перспективи використання в екотуризмі. Географія та туризм. 2020. №52. С. 59–64.

50. Мігущенко Ю.В. Локальні туристично–рекреаційні комплекси як альтернативна модель активізації інвестиційної діяльності у туристичній галузі. Стратегічні пріоритети. 2015. № 3(8). С. 163-169.

51. Огієнко А.В. Теоретичні засади дослідження туристично-рекреаційного потенціалу. Випуск №1(75), 2020. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/1_75_1_2020_ukr/7.pdf

52. Krupa, O., Dydiv, I., Borutska, Y., Yatsko, M., Bazyka, S. (2023). Evaluating E-business performance in tourism within the digital era: A novel information system model. International Journal of Sustainable Development and Planning, Vol. 28, No. 6, 2023. pp. 1689-1694. <https://doi.org/10.18280/isi.280627>

53. Semyanchuk, P., Berezivska, O., Dydiv, I., Lisovskyi I., Nesteruk A., (2023). Formation of a Financial Mechanism of Public-Private Partnership in the field of Tourism under war conditions. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 6(53), 2023. pp. 348–362. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.53.2023.4225>